

LOMATUAWI JOHN AHPIY'O

The Word of Life

¹ Ayáq yayhniwhqat epeq God Lavayiat pay ep'e; pu Lavayi God ámuma; pu pay Lavayi God. ² Pu pay pam hak piw yayhniwhqat epeq God amum yanta. ³ Sohsoy himu put ahpiy yukilti; pu qa himu yukiwtaqa put qa ahpiy yukilti. ⁴ Pam nāp nahpiy qatsit pasiwta; pu pay pam qatsi sinmuy amumi tālat anta. ⁵ Noqw tāla qatālat ep tālawva; noqw qatāla put qa tōka. ⁶ Noqw hak tāqa God añqw ayatiwa; nihqe John yan mātsiwa. ⁷ Pam hak hihta tuawi'taniqe ōviy pitu, Tālat tuawi'taniqee, sohsoyam put ahpiy tūtuptionsiqat ōviy'o. ⁸ Pay pam qa pas pas pām himu Tāla; pam put Tālat tuawi'taniqe ayatiwa. ⁹ Tāla pas antsanihqa sohsokmuy sinmuy amumi talni'taniqe it tūwaqatsit aw pituto. ¹⁰ Pam as pay tūwaqatsit ep sinmuy amuhpe hinnuma; pu sinom put ahpiy yukiltoti; noqw sinom put qa tuwi'yuñwa. ¹¹ Pam as pas nāp sinomuy amumi pituqw, sinomat put qa kwusuya. ¹² Nikañw hakim hihsa'nihqam put kwusuyaqam put aw tūtuptionsiqam God tīmatniqat pam pan pumuy amuñem yuku. ¹³ Puma hakim qa sinot ahpiy pu' pas tihtiwyā, piw qa tokot tuñlayiyat ahpiy'o, piw qa tāqat tunatyayat ahpiynit pas God ahpiy'o. ¹⁴ Noqw Lavayi sínoniwhitiqe, itamuhsonve

qatuptu; noqw itam lolmat qatsíyat aw yórikya, pas Nay sūkw Tíatníhqat pan lolmat qatsíyat aw'í. Pas pam itamuy ókwatuwa, nihqe itamumi qaat-sat lalvaya. ¹⁵ John put hákiyinihqat tuawi'taqe, pan tsahtsa'lawu: Ura nu it tāqat hapi lavayhtiqe pañqawu: Tāqa añqw inuñknihqá inuhpenihqe pas pávani, sam pí pam inuhpenihqe mohtinihqe óviy'o. ¹⁶ Noqw itam sohsoyam put qarūrumniyat añqw ómahtota, pu nānānumo núokwayata. ¹⁷ Pi itamuy hin hinwisniqat God Moses ahpiy itamumi tutapta; noqw Jesus Christ núokwat, lavayit pas antsanihqat enañ itamumi kwusiva. ¹⁸ Qa haq hapi hak sino God aw yori. Nay pas sūka Tiat put aw unañwaat hapi put tunvotna.

John the Baptist's Message

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Lk 3.1-18)

¹⁹ Noqw Jew- sinom hakim God awwat momñwituy, Levit ahpiyviyatuy enañ Jerusalem añqw ayatota. Noqw puma John aw ókihqe yan put tūviñtota: Ya um hak'i? kitota. Noqw John yan nālavayhtiqe, ²⁰ Haknihqey súañqawhqe, qa tupki'tat pañqawu: Nu' qa Christ. ²¹ Noqw puma put tūviñtotaqe aw pañqaqwa: Noqw hinta? Ya um Elias? Noqw pam pañqawu: Nu qa pam'i. Noqw ya um God lavay'ayaat pas pávannihqa? Noqw pam lavayhtiqe pañqawu: Qae. ²² Pahsat puma put aw pañqaqwa: Noqw um hak'i? taq as itam itamuy ayatotaqamuy amumi soon qa hin tūawvayani. Ya um hímunihqey nāmi wūwanta? ²³ Noqw pam pañqawu: Nu hapi Tsahtsa'lawhqá, nihqe qayēsiwhpuve yan tsa'tinuma: Tutuyqawhqá añqw pituto. Soñawnen put enem pöhut súwiptotani. Pan

ura God lavay'ayaat Esaias lavayhti. ²⁴ Noqw ima hakim ayatiwyaqam Pharisee- sinmuy amumum tōnawtaqamu. ²⁵ Noqw puma put tūviñtotage aw pañqaqwa: Noqw kurs as um qa Christ-nikañw, pu piw qa Elias-nikañw, pu piw qa God lavay'ayaat pas pavannihqat- nikañw, ya um hinoqw sinmuy kūyit akw tuvoylalawu? ²⁶ Noqw John lavayhtiqa amumi pañqawu: Nu sinmuy kūyit akw tuvoylalawu; nikañw suhka umuhsonve wunuwtaqw, uma put qa tuwi'yuñwa. ²⁷ Pam as inuñk pítukañw, inuhpenihqe pas pávani; noqw soon nu yan'ewaynikañw nas'ew put tots-sosompiyat ñahni. ²⁸ Noqw John Bethabarat ep sinmuy kūyit akw tuvoylalawhq, i' yaniwhti, Jordan pāyut yupqöyveq'a.

The Lamb of God

²⁹ Qavonvaqw John Jesus put awniqw túwahqe pañqawu: Meh, i' hapi mañat God aw taviwhqat anta, pam sinmuy qaanhtipuyamuy ayo yúkuni. ³⁰ Ura nu it tāqat lavayhtiqa pañqawu: I' tāqa añqw inuñknihqa inuhpenihqe pas pávani, pam inuhpenihqe mohtinihqe òviy'o. ³¹ Noqw nu as put qa tuwi'ta; nikañw as pam Israel-sinmuy amumi mātaqtiniqat òviy nu pítuhqe, sinmuy kūyit akw tuvoylalawu. ³² Noqw John hin yórikqey tuawi'tage pañqawu: Hikwsi hōwit antaqa òñaqw hawhqe, put ep qatuptuqw, nu aw yóri. ³³ Noqw nu as put qa tuwi'ta; noqw i' hak nuy sinmuy kūyit akw tuvoylataniqat aw ayataqa inumi yan lavayhti: Hikwsi hawte' hakiy ep qatuptuni. Ason

um pan tuwe' navoti'taqw, pam hapi sinmuy Qa-hováriwtaqat Hikwsit akw tuvoylalawni. Yan hapi God inumi lavayhti. ³⁴ Noqw nu hapi aw yórikqe, óviy pay pas pam hapi God Tíatnihqat yan tuawi'ta.

The First Disciples of Jesus

³⁵ Pu piw qavoñvaqw John lōqmuy put aw nánatuwnaqamuy amumum wunuwkañw, ³⁶ Jesus pañ waymaqw, pam aw taytaqe pañqawu: Meh, i' hapi mañat God aw taviwhqat anta. ³⁷ Noqw put aw nánatuwnaqam put pañqawhq navotqe, Jesus ańk'i. ³⁸ Pahsat pu Jesus namtökqe, puma put ańkniqw túwahqe, amumi pañqawu: Ya uma hihta nāwakna? Noqw puma aw pañqawu: Rabbi, (pam Tutuqaynaqa i'nihqe pam'i) ya um haqam qatu? ³⁹ Noqw pam amumi pañqawu: Uma inumumnen, aw yórikni; noqw óviy puma ep pituhqe, put haqam qátuhqat aw yórikqe, put amum huruhti, pay tāwa pas atkaqtiqw óviy'o, (tāwa pakwút-sikishaqam ańhqe qöniltiq'ö). ⁴⁰ Noqw ima lōyöm John hiñqawhq navotqe Jesus ańknihqamuy amuñaqw suhka Andrew yan mātsiwa, Simon Peter tupkoata. ⁴¹ Noqw pam mohti pāvay Simon túwahqe, aw pañqawu: Ítam Messias tuwa; (pam moñw'asi'taqa, i'nihqe pam'i). ⁴² Nihqe pam put Jesus aw wikva; noqw Jesus put aw tātayhqe aw pañqawu: Um Simon Jonat tíata; um yahpiy haqahpiy Cephas yan túnwantiwni, pam Owa, i'nihqe pam'i.

Jesus Calls Philip and Nathanael

⁴³ Qavoñvaqw Jesus Galileet aqwniqey unañwtiqe, Philip túwahqe, aw pañqawu: Um

inuñkni. ⁴⁴ Noqw Philip pi Bethsaidat añqw sino, imuy Andrew nit pu Peter pumuy kitsókiyamuy añq'ö. ⁴⁵ Noqw Philip Nathanael túwahqe, aw pañqawu: Itam Messias tuwa, hakiy Jesus, Joseph tiyat, Nazareth añqw tāqata. Ura Moses tutavot ep put pēna, pu ima God lavay'aymat lavaiyamuy añ piw put pēnaya. ⁴⁶ Noqw Nathanael put aw pañqawu: Ya sen himu nukñwa Nazareth añqw yámakni? Noqw Philip aw pañqawu: Um inumumnen aw yórikni. ⁴⁷ Noqw Nathanael añqwniqw, Jesus túwahqe put yan lavayhti: I' hapi pas antsa Israel-sino; it ep unatwi súlawu. ⁴⁸ Noqw Nathanael put aw pañqawu: Ya um haqam nuy tuwi'va? Noqw Jesus lavayhtige aw pañqawu: Nāt Philip uñ qa wáñwayhq, um nönvospaltsokit atpipniqw, nu uñ tuwa. ⁴⁹ Nathanael lavayhtige aw pañqawu: Rabbi, um kurs God Tíata, um Israel- sinmuy moñwiamu. ⁵⁰ Jesus lavayhtige aw pañqawu: Um nönvospaltsokit atpipniqw, nu uñ túwahqey pañqawhq, ya um paniqw tuptsiwa? Um nāt it epnihqe pas pávanyaqat aw yórikni. ⁵¹ Pu pam put aw pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu ūmi pañqawni: Yahpiy hapi òveqatsit aw hötsíltiqw, uma aw tāyuñwni. Noqw God hoñviaymat nuy Sinot Tiyat ep òmi yayvantakañw aw hantani.

2

The Wedding at Cana

¹ Ahpiy pāyis talq hakim Galilee-tutskwat ep kitsókit Canat ep nāñuani; noqw Jesus yuat pep nuhtuma. ² Noqw Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumum nāñuwniqat aw tūtsamiwa. ³ Noqw

ovavalat súlawhtiqw, Jesus yuat put aw pañqawu: Puma okiw ovavalat nastaya. ⁴ Noqw Jesus yuy aw pañqawu: Wuhti, ya um hinoqw hiñqawlawu? Pay ituwaniy nāto qa aw pitu. ⁵ Noqw put yuat tumal'a'yatuy amumi pañqawu: Umumi hiñqawhq, uma anhtotini. ⁶ Noqw pep navay owakuyhpi oyi, nanap lōp sen payhp wukokuyhpit añ ohpokit pan tūtukwa. Sinom kūyit akw nākwañw'ewakwtotaniqat ōviy pāvam pep oyi, imuy Jew-sinmuy hapi pam tuwiamu. ⁷ Noqw Jesus tumal'a'yatuy amumi pañqawu: Uma kuyhpit añ kūyit opomnayani. Noqw puma put añ tsikilaya. ⁸ Pu pam pumuy amumi pañqawu: Taa, uma añqw kukye', tūnopni'taqat aw kūyi'wisni; noqw puma aw kūyi'wisa. ⁹ Noqw tūnopni'taqā kūyit oवालaniwhtiqat añqw hikwt, put háqamyāqat qa navoti'ta. Pay tumal'a'yat put kukyaqam- sa navoti'yuñwa. Noqw ōviy tūnopni'taqā möönañwuy wánwayhqe, ¹⁰ Aw pañqawu: Pas hapi as soon hak qa nukñwat ovavalat tūnopnañwu, nen ason pay sinmuy pavan ōōyaqw, pahsat pu pay hin'ewakwniñwu; noqw kurs um tuwat pas nukñwat ovavalt waranhta. ¹¹ Yan Jesus Galileet ep Canat ep kātatayhpit pas susmohti tumaltaqe, a'nō hímunihqey pan namtakna; noqw put aw nánatuwnayaqam put aw tūtuptsiwa. ¹² Yantaqat atsve pu' pam Capernaum aqw'a; pam-niqw, pu yuat-niqw, pu tupkomatu, noqw pu put aw nánatuwnayaqamu, nihqe puma pepeq pay qa wūhakis yēse.

Jesus Goes to the Temple
(Mt 21.12-13; Mr 11.15-17; Lk 19.45-46)

13 Noq̄w Jew- sinmuy hintsakpiam amutsva yūmosanihqat ep nōviwhqat aw pitsíwta, noq̄w Jesus Jerusalem aq̄w'a. 14 Nihqe God kīyat ep pakit, wāwakastuy, pu kanelmuy, pu hōwihtuy huhyayaqamuy pepeq̄ tuwa, pu sīvat nāhoyñwantotaqamuy pep yesqamuyu. 15 Nihqe pam sosompihohyat wuvahpitat, pumuy sohsokmuy God kīyat aṅq̄w ihpoq̄ lālaya, pu kanelmuyu, pu wāwakastuyu; nit pu sīvat nāhoyñwantotaqamuy sīvayamuy siwumnat, huhyanpiyamuy takumna; 16 Nit hōwihtuy huhyayaqamuy amumi paṅqawu: Uma imuy ayo'haqami tsamyani; uma Inay kīyat qa huhyankitotani. 17 Noq̄w put aw nānatuwnayaqam u'nayaq̄w, ura yan pey'ta: Nu uhkiy eñem qanātusi'taqey ep nīnaniwni. 18 Pahsat pu Jew-sinom lavayhtotiqe put aw paṅqaqwa: Noq̄w um hihta aw yankañw iit hintsaki; um hihta akw uh'ōqalay itamumi poñahtani? 19 Jesus lavayhtiqe amumi paṅqawu: Uma it God kīyat sahpuknayaq̄w, nu pāyis tālat aṅ put ahoy wunuptsinani. 20 Pahsat pu Jew-sinom paṅqaqwa: Lōp sunat aṅq̄w navay sihkay'taqat yahsañwuy aṅ i' kītiwhq, ya um pāyis tālat aṅ put aw ahoy wunuptsinani? 21 Noq̄w pay pam nāp tokoy God kīyatnihqat paṅqawu. 22 Noq̄w ōviy pam mokiwyuy aṅq̄w ahoy tātayhq, ura pam yan amumi lavayhtiqat put aw nānatuwnayaqam u'naya; nihqe puma hin pey'taqat tútuṅtsiwa, pu Jesus yan amumi hin lavayhtiqata.

Jesus Knows All Men

23 Noq̄w Amuhtsva-yūmosanihqat ep nōviwhq, Jesus Jerusalem epniq̄w, sinom hīhihta kātutmalayat

aw yórikyaqe, put aw tūtuptsiswa. ²⁴ Noqw pay Jesus pumuy amumi qa tuptsiswa, sohsokmuy amumi navoti'taqe ōviy'o. ²⁵ Noqw soon pas piw hak Jesus put āwintani; pi himu sinot unañwpeqniqw pam navoti'tañwu.

3

Jesus and Nicodemus

¹ Pu hak Pharisee-sinmuy amuñaqw tāqa Nicodemus yan mātsiwhqa qatu, Jew-sinmuy amuñaqw moñwi. ² I' hak míhikpuva Jesus aw pítuhqe, aw pañqawu: Rabbi, itam hapi pas suyan uñ God añqw sinmuy tutuqaynaniqe pítuhqat mātsi'yuñwa; ispi kurs God qa úmumniqw, um kātatayhpit hintsakqey kurs hin hintsakniq'ö. ³ Noqw Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu ūmi pañqawni: Pas qa piw tihtiwhqa soon God moñwtunatyayat aw yórikni. ⁴ Noqw Nicodemus put aw pañqawu: Noqw hak wuyñikañw hin piw tihtiwmantani? Ya sen pam yuy ponoyat aqw pake', piw tihtiwmantani? ⁵ Noqw Jesus put aw pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu ūmi pañqawni: Hak kūyit-nikañw pu piw Qahováriwtaqat Hikwsit qa akw tihtiwhqa pas soon God moñwtunatyayat aw pákini. ⁶ Sinot ahpiy tihtiwhqa sinoninwu; pu Hikwsit ahpiy tihtiwhqa put ahpiy qatsit himuy'ta. ⁷ Pas uma soon qa pu' piw tihtiwyaniqat nu ūmi pañqawhqat um ep qa pas hin wūwantani. ⁸ Hūkañw haqami hūhuknik pañsoq hūhukñwu, noqw as um sōykitaqw navotñwu; nīkañw háqaqwnikañw pu haqaminihqat um qa mātsi'tañwu; noqw pan

hapi Qahováriwtaqa Hikwsi put ahpiy tihtiwyaqamuy unañwayamuy ep tumalay'tañwu. ⁹ Noqw Nicodemus lavayhtiqe put aw pañqawu: Noqw ñi hin pasiwtani? ¹⁰ Noqw Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: Ya um as Israel-sinmuy tutuqay-naqanikañw ñit qa navoti'ta? ¹¹ Pas antsa, pas antsa nu ũmi pañqawni: Itam hihta navoti'yuñqey yuaatota, pu hihta aw yórikyaqey tuawi'yuñwa, noqw uma itahtuawiy qa ömahtota. ¹² Noqw kurs nu pay yep qatsit ep hihta hinyuñqat umuy āwintaqw uma qa tütuptsiwe', puyaw tis nu öveqatsit ep hihta hinyuñqat umuy āawnaqw uma hin put tütuptsiwani? ¹³ Qa hak hapi hisat ömiqatsit aw wūvi, pas öveqatsit añqw hawhqa-saa, i' Sinot Tiat öveqatsit ep qátuhqa. ¹⁴ Noqw ura Moses qayēsiwhpuve tsūat himutsokit ep hāyaqw, pan hapi Nu Sinot Tiat pas soon hihta ep qa hāyiwni. ¹⁵ Noqw nāp hak inumi tuptsiwhqa qa hovalniwht qatsit qaso'taqat makiwni. ¹⁶ Pi God sinmuy amumi pas unañway'kañw kahkawnaqe, öviy pas sūkw tiy tavi, nāp hak put aw tuptsiwhqa qa hovalniwht, qatsit qaso'taqat himuy'vani. ¹⁷ Pi God Tiy sinmuy ayo öyaniqat öviy put añqw tavi, sinmuy hin yukunaniqat qa paniq'ö. ¹⁸ Pi God put Tiyat aw tütuptsiwaqamuy amuñem qa hinwat yukut, pumuy mātavi; nikañw pam put qa aw tütuptsiwaqamuy sivintoyniwyaniqat pay pan amuñem yuku, puma put sūkw Tiyat qa aw tütuptsiwhq öviy'o. ¹⁹ Pay i' Tāla tūwaqatsit aw pituqw, sinom put qa nānawaknat, soq qatālat ep hahlayya, puma qalomáhintsatskaqe öviy'o. Noqw paniqw hapi öviy God pumuy sivintoynaniqey

amuñem yuku. ²⁰ Pi haqam qalomáhintsakqa t̄alat qa hahlayñwu, piw t̄alat qa awniñwu, taq n̄aphisat ka hintsakpiat suhputsniwniqw òviy'ò. ²¹ Noqw pi i' hak pas qaatsat hinmaqa t̄alat awniñwu; nihqe pam God òqalayāt ahpiy tumaltaqey tunvotnañwu.

Jesus and John

²² Iit atsve pu' Jesus put aw n̄anatuwnayaqamuy amumum Judea-tutskwat ep pitu; nihqe pep pumuy amumum q̄átuhqe, sinmuy kūyit akw tuvoylalawu. ²³ Noqw Salem ahayhp Aenon ep a'nō p̄ahuniqw, òviy John pep piw sinmuy kūyit akw tuvoylalawu, ²⁴ Pam n̄āt sivikimi qa t̄uviwhqe òviy'ò. ²⁵ Noqw John aw n̄anatuwnayaqam hakiy hin kwañw'ewayhtiniqat ep Jew-sinmuy amumum n̄añwuy'yuñwa. ²⁶ Noqw puma John aw òkihqe, aw pañqawwa: Rabbi, ura i' Jordan yupqöyve úmumnihqa sinmuy kūyit akw tuvoylalawu; noqw sinom sohsoyam put aw òkiwta. Ura um put hakiy lalvaya. ²⁷ Noqw John lavayhtiqe pañqawu: Kurs hak òqalat makiwhqa kurs hin qa òñaqw put makiwni. ²⁸ Pi uma n̄āp inumi navoti'yuñqw ura nu pañqawu: Nu' qa Christ, pay ura nu put apyeve ayatiwa. ²⁹ Kwusi'taqa hapi mōōnañwniñwu; nopw put kw̄ātsiat wunukañw aw t̄ūqayte', put t̄ōnayāt ep pas hinhaqam hahlayhtiñwu. Noqw òviy hapi ihahlayhpi pas hin hintaniqey anhti. ³⁰ Pam soon qa suyhtsepñwat òqawi'mani; noqw nu pay soon qa pevewmani.

He who Comes from Heaven

³¹ Pi òñaqw p̄ítuhqa hapi pas sohsoqmuy amupyevee, noqw i' t̄ūwaqatsit añqwnihqa yep qatsit tunatyawta, nihqe yep qatsit tunatyayat

yuaatañwu. Oñaqw pítuhqa hapi pas sohsokmuy amupyevee. ³² Nihqe pam hihta aw yórikkañw, pu navotqey put yuaata; noqw qa hak put tuawiyat kwusu. ³³ Tuawiyat kwúsuhqa put hapi akw God pas antsanihqat pañqawu. ³⁴ Pi God añqw ayatiwhqa God lavaiyyat yuaata; pi God put pas qa tuwanit Hikwsit maki'taq'ö. ³⁵ Pi Naat Tiy aw unañway'taqe, öviy sohsok hihta aw put öqalmaqa. ³⁶ God Tiyat aw tuptsiwhqa hapi pay qatsit qaso'taqat himuy'ta; pu God Tiyat aw qa tuptsiwhqa hapi pas soon qatsit aw yórikni; pánis-sa pi God itsívuat put aw huruiwta.

4

Jesus and the Woman of Samaria

¹ Noqw ima Pharisee-sinom nanaptaqw, yaw Jesus John epnihqe wūhaqnihqamuy sinotakañw, pumuy kūyit akw tuvoylalawu. ² Pay as pi Jesus qa nāp sinmuy kūyit akw tuvoylalawu, pay put aw nánatuwnayaqam pantsatska. ³ Noqw yaw pumuy yan nanaptaqat Jesus navotqe, Judea-tutskwat mātapt, pu Galilee-tutskwat aqw'a. ⁴ Noqw pas pam kurs hin qa Samaria-tutskwat añni. ⁵ Nihqe öviy pam Samariat ep kitsókit Sycar yan mätsiwhqat aw pitu, ura Jacob tiy Joseph hihsaq tutskwat máqahqat áhayhpnihqat aw'i. ⁶ Noqw Jacob nōñanvatñiat pep'e. Noqw Jesus waynumqe māñuiwkañw, patñive qatuptu tāwanasavehaqamo (tāwa navaysikishaqam añhqe qöniwmaq'ö) ⁷ Noqw hak Samariat ep wuhti kuytoqe ep pitu, noqw Jesus put aw pañqawu: Okiw nuy kuynaa. ⁸ (Put aw nánatuwnayaqam kīmihaqami tunöstuiwisa.) ⁹ Noqw

pahsat pu Samariat ep wuhti put aw pañqawu: Ya hintaqw òviy um Jew-sinonikañw inumi kuyhtu-viñlawu, susmataqpi nuy Samariat ep wuhtiniqö'? Ima Jew-sinom pi Samariat-sinmuy amumum qa hintsatskaqw òviy'o. ¹⁰ Noqw Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: As um God kuwahtipuyat mãsi'te', pu hak ūmi kuyhtuviñtaqat hákiyñiqat tuwi'tani. Nen um put aw tūviñtaqw, soon pam un kūyit taytaqat qa máqani. ¹¹ Noqw wuhti put aw pañqawu: Meh, tāqa, noqw pi um hihta akw kuyniqey ñastaa, noqw patñi hinurs hōtsi. Noqw um put kūyit taytaqat háqamñihqe òviy'o? ¹² Ya um itanay Jacob epñihqe hak pas pávani? Pam pi ura itamuy pay hísathaqam it patñit maqa; ñihqe ura nāp put añqw hihiko, pu tímatu, pu pokmatu. ¹³ Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: It pāhut añqw hikwqa pay piw pānaqmokmantani. ¹⁴ Nikañw ason nu' hakiy kūyit maqaqw, put añqw hikwqa soon hisat pānaqmokni; noqw nu' hakiy kūyit maqaqw, pam kūyi hakiy ahsonve pāhut yamamataqat antani, nen qatsit qaso'taqat aaniwnani. ¹⁵ Noqw wuhti put aw pañqawu: Meh, tāqa, himu as um nuy it kūyit maqaqw, nu pāpu qa pānaqmokni, piw qa añqw kuytoman-tani. ¹⁶ Noqw Jesus put aw pañqawu: Yupa uh-puwsuñway wiktoo, noqw uma añqwni. ¹⁷ Noqw wuhti lavayhtiqe put aw pañqawu: Nu ñasta puwsuñway'ta. Noqw Jesus aw pañqawu: Pas um súañqawhqe Nu ñasta puwsuñway'ta, kita. ¹⁸ Pi um as tsívotñihqamuy puwsuñwta; noqw i' pu' umum qátuhqa pay qa uhpuwsuñwa. Um pañqawhqe súañqawu. ¹⁹ Noqw wuhti put aw pañqawu: Meh

tāqa, kurs um hak God lavay'ayaata. ²⁰ Noqw itanam pi it tūkwit ep God aw nānawakna; noqw úmuyniqw pi as sinom soon qa Jerusalem ep God aw nānawaknani. ²¹ Noqw Jesus put aw pañqawu: Wuhti, um nuy tuptsiwni, pay nāt uma qa it tūkwit, piw qa Jerusalem ep Inay aw nānawaknaniqat aw pituto. ²² Uma hihta aw nānawaknaqey haknihqat qa navoti'yuñwa; itam pi hakiy aw nānawaknaqey navoti'yuñwa, pi God Jew-sinmuy amuhpiy sinmuy ayo ōoƷaqw ōviy'o. ²³ Nikañw pay nāt aw pituto, híkspi pas aw pitsíwta, pep pu' hakim añ pas antsa Inay aw nāwakinwisqam unañway añqw pas antsay'kahkañw put aw nāwakinwisniqat aw'i. Pi pan hapi hakim Inay aw nāwakinwisnihqamuy pam tuñlay'ta. ²⁴ Pi God hapi Hikwsi; noqw put aw nāwakinwisqam pas soon qa unañway añqw pas antsay'kahkañw put aw nāwakinwisni. ²⁵ Noqw wuhti put aw pañqawu: Antsa yaw hak Messias Christ yan túnwantiwhqa God añqw pítuniqat nu navoti'ta; ason yaw pam hak pite', itamuy sohsok hihta āawnani. ²⁶ Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay nu ūmi yuaataqa hapi pam Messias. ²⁷ Noqw pahsat pu put aw nānatuwnayaqam ōkihqe, pam wuhtit amum yuaataqw aw kāwuwaya; noqw qa haqawa put hihta tūviñtaqat, pu sen pam hinoqw put aw yuaataqat put tūviñta. ²⁸ Noqw pahsat pu wuhti wikoroy pep mātapt, kīminihqe, ep sinmuy amumi pañqawu: ²⁹ Kurs huvam inumum pāmiye', it hakiy tāqat nuy añqaqw hihta hinhtiqat sohsok nuy āawnaqat aw uma yórikyani; ya sen qa i' hak Christ? ³⁰ Pahsat pu puma kīnaqw nõñakqe, put aw ōki. ³¹ Noqw put ahkwayñap Jesus aw nānatuwnayaqam

put aw ö'qalyaqe pañqaqwa: Nōsaa, Tutuqaynaqa.
³² Noqw pam umumi pañqawu: Pay nu nōvat nōsniqey himuy'taqw, uma put qa tuwi'yuñwa.
³³ Noqw öviy put aw nānatuwnayaqam nānami pañqaqwa: Ya sen pay hak eñem nōvay'va? ³⁴ Noqw Jesus amumi pañqawu: Nu hakiy nuy añqw távihqat tunatyayat hintsake', put tumalayay yúkiniqw pam pantaqa inuñem nōsiwhqat anta. ³⁵ Noqw ya uma qa pañqaqwa: Pay nāt nālōq mūmuyawhtuy ep pu' natwani tsovalniwni, kitota? Meh, nu umumi pañqawni: Kurs huvam kwuhpukye', pāvasat añ yórikyaa; pi pay tukwsiwyuñqe tsovalniwniqat aw pitsíwta. ³⁶ Noqw hōhōkqa ahsalawñwu, nihqe soñawnen sinmuy tsovalaqw, puma qatsit qa so'taqat himuy'vayani. Noqw uyhqaniqw, pu hōkqa puma nāma hahlayhtiñwu. ³⁷ Noqw yep hapi yan yuaatiwhqa pas antsaa: Suhka uyhq, pu suhka hōqö, ii. ³⁸ Uma hage' qa maqsontotat añ hōqyaniqat nu aw umuy ayata. Pay pētu añ tumaltotaqw, uma amumum sumitumalay'yuñwni.
³⁹ Noqw kaysiwhqam Samariat ep sinom pep kīve yesqam wuhtit lavaiyat ahpiy Jesus aw tūtuptsiwa, ura pam pañqawu: Pas nu añqaqw hihta hinhtiqtat pam nuy sohsok āawna. ⁴⁰ Noqw öviy Samariat ep sinom Jesus aw ökihqe, pam pumuy amumum huruhtiniqat put aw nānawakna; noqw pam lōs tāwat añ pep qatu. ⁴¹ Noqw piw nāt pētu kaysiwhqam pas nāp lavaiyat ahpiy put aw tūtuptsiwa; ⁴² Nihqe wuhtit aw pañqawu: Pu' hapi itam tūtuptsiwa, qa uhlayaiy ahpiy'o, pi itam pas nāp aw tūqayyuñqe, pas suyan i' hak sinmuy ayo öoyhqa Christnihqat itam nanapta.

Jesus Heals an Official's Son

⁴³ Noqw ahpiy lōs talq pam pañqw ahpiynihqe, Galileet aqw'a. ⁴⁴ Pi God lavay'ayaat nāp tutskway ep qa kaptsiwtañwuqat Jesus nāp pañqawu. ⁴⁵ Noqw pam Galilee-tutskwat ep pituqw, Galileesinom put pās taviya, puma pi nuhtum Jerusalem ep nōviwhqat épeqyaqe, put hihta hinhtiqtat sohsok aw yórikyaqe òviy'o. ⁴⁶ Noqw Jesus Galileet ep Canat aw piw pitu; pep ura pam kūyit añqw ovavalat yuku. Noqw hak pas pavan sinot tiat tiyo Capernaum ep tūtuya. ⁴⁷ Noqw yaw Jesus Judeat añqw Galileet ep pítuhqat naat navota; noqw pam as put ámunnen tiyotiyat qalaptsinaniqtat pam aw nāwakna, pam okiw mokíwuy aqw pitsíwtaqw òviy'o. ⁴⁸ Pahsat pu Jesus put aw pañqawu: Pas uma añ kātatayhpit hihta tuawi'yuñqat aw qa yórike' soon tütuptiwani. ⁴⁹ Noqw pas pavan tāqa put aw pañqawu: Tāqa, um okiw itiy nāt qa mokq aqwni. ⁵⁰ Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay um aqwni, pay uhti qatu. Noqw Jesus put aw hin lavayhtiqtat tāqa tuptsiwqhqe, pañqw ahpiy'o. ⁵¹ Nihqe òviy pam pahsat atkamiqniqw, tumal'aymat ahsawvayaqe āawnayaqe aw pañqaqwa: Pay uhti qa mokqe qatu. ⁵² Pahsat pu pam hísatniqw añqwtiqat pam pumuy tūviñta; noqw puma pañqaqwa: Tāvok tāwanasaproyaqw (tāwa añhqe tsañe'sikis qōniwmaq) pam mukihoya. ⁵³ Noqw naat navoti'taqw, ura pahsat Jesus put aw pañqawu: Pay uhti qatu, kita. Nihqe òviy pam nāp tuptsiwa, pu kiyat sohsoyam ep yesqamu. ⁵⁴ Noqw Jesus Judeat añqw Galileet ep pitut yan kātatayhpit tumaltaqe pas hímunihqey pahsat lōs namtakna.

5

The Healing at the Pool

¹ It atsve pu Jew- sinmuy nōviwhqayamuy aw pitu; noqw Jesus Jerusalem aqw'a. ² Noqw Jerusalem epeq haqam kanelhötsiwat yan tūnwantiwhqat aqlap patuphaiwta; pam Hebrew-sinmuy amuhkwa Bethesda yan mātsiwhqa; noqw pam tsivót-sikivo tuhööy'ta. ³ Noqw okiw hakim ööyput, pu qapostalyaqam, qayaktaqam pu amuhpa' sümokput tütuyyaqam qaan'ewakw hintaqam pañ qatsya, pāhut poniniykuniqat maqaptsi'kahkañwo. ⁴ Pi haqe' qalawmaqw, öveqatsit añqw hoñviaya pāmiq hāwe', put poniniykinañwuniqw öviy'o; noqw pāhut poniniykuqw, hak aqw mohti pake' tūyay qalaptuñwu. ⁵ Noqw hak tāqa sunat pakwt nanal sihkay'taqat yahsañwuy añ hihta tütuyhqa okiw pep qatu. ⁶ Noqw pam wáökiwtaqw Jesus túwahqe, pam hisat pantaqw navoti'tage aw pañqawu: Ya um qa qalaptuniqey nāwakna? ⁷ Noqw tütuyhqa lavayhtiqe put aw pañqawu: Tāqa, pi pāhu poniniykuqw, kurs hak okiw nuy aqw pānañwu. Okiw nāt nuy aqw hoytaqw, pay haqawa inupyeve aqw pákiñwu. ⁸ Noqw Jesus put aw pañqawu: Wunuptut, uh'ahpay ömahtat, nakwsuu. ⁹ Noqw pahsat pay tāqa qalaptuqe, ahpay ömahtat, nakwsu. Noqw ép nasuñwintalönwiwta. ¹⁰ Noqw öviy Jew- sinom qalaptuqat aw pañqawu: Pu' hapi nasuñwintalöñni, um uh'ahpay kinumniqw pam qa sūanta. ¹¹ Noqw pam lavayhtiqe amumi pañqawu: Pi hak nuy qalaptsinaqa inumi pañqawu: Uh'ahpay ömahtat, nakwsuu, kita. ¹² Pahsat

pu puma put tūviñtotaqe, aw pañqaqwa: Noqw ya hak um uh'ahpay ömahtat nakwsuniqat ūmi pañqawu? ¹³ Noqw i' hak qalaptuqa put hákiyniqw qa navoti'ta; sinom pep suhpantaqw Jesus pay ahpiyniqw öviy'o. ¹⁴ Ahpiy pantaqw Jesus God kíyat ep put túwahqe aw pañqawu: Meh, um hapi qalaptu; um pāpu qaanhtiput qaan hinmani, taq nāp hisat ka um hihta pas pāpu qalolmat aw pítuni. ¹⁵ Noqw tāqa ahpiynihqe kurs Jesus put qalaptisinaqat Jew-sinmuy āawna. ¹⁶ Noqw paniqw öviy Jew-sinom Jesus aw wuktota; nihqe aw put haqami hintsanyaniqey tunatyawyuñwa, pam nasuñwintalöñnit ep it tumaltaqw öviy'o. ¹⁷ Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Nāt Ina pew pahsavo tumalay'ta, noqw öviy nu' piw tumalay'ta, kita. ¹⁸ Yantaqat ahpiy Jew-sinom Jesus nīnayaniqey pas pāpuwat tunatyawyuñwa, pam nasuñwintalöñnit qa hihtata; nit qa put-saa, pas piw pam God put náatnihqat pañqawhqe pas God-nihqey pañsoq nātsoka.

The Authority of the Son

¹⁹ Pahsata pu Jesus lavayhtiqe, amumi pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni? Pas soon Tiat hihta nāp nahpiy hintsakñwu, pas Naat hihta hintsakq, aw tayte' pam put hintsakñwu; pi pam hihta hintsakq Tiat piw put an hintsakñwu. ²⁰ Pi Naat Tiy aw unañway'ta, nihqe hihta hintsakqey sohsok put aw mahtakinta; nihqe pam iit tutmalat epnihqe nāt pas pávanyaqat put aw mahtaknaqw, uma kātayyuñwini. ²¹ Pi Ina so'pumuy ahoy tātaynañwu, pu qatsíhuytañwu; noqw pan hapi piw nu' put Tiat hakiy tātayanik

panhtiñwu. ²² Pi Ina qa hakiy hinwat yuykuna; pam put sohsok pantaqat nuy put Tiy aw mātavi, ²³ Sohsoyam nuy kaptsi'yuñwniqat òviy'o, pas Inay hin kaptsi'yuñqey pan'i; hak nuy qa kaptsi'taqa piw Inay nuy añqw távihqat qa kaptsi'tañwu. ²⁴ Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Ilavayiy navotqa, pu Inay nuy añqw távihqat aw tuptsiwhqa hapi qatsit qaso'taqat himuy'ta; noqw God pas soon put hinwat yukunani; pi pam mokiwyuy añqw qatsit aw yámakiwtaq'ö. ²⁵ Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Ima so'pum God Tiyat tönayat nanaptaniqat aw pituto, hikis pi pay aw pitsiwtá; noqw nanaptaqam yesvani. ²⁶ Pi Ina pas nāp nahpe qatsit pasiwtaqe, pan piw nu put Tiat pas nāp nahpe qatsit pasiwtaniqat pam inuñem yuku. ²⁷ Nihqe nu hin hihta ep yúkumantaniqat nuy öqalmaqa, nu hapi Sinot Tíatniqw òviy'o. ²⁸ Uma it aw qa pas kāwuwantotani; nāt tūamit añ tañawtaqam sohsoyam itönay nanaptaniqat aw pituto. ²⁹ Noqw puma pañqw nõñakni; ima lolmat tumaltotaqam qatsit aw yesvani; noqw pu qalolmat tumaltotaqam hovalniwyaniqey aw yesvani.

Witnesses to Jesus

³⁰ Soon nu nāp nahpiy hihta hintsakni; nu hin navote', put ahpiy hin yúkuñwu, noqw nu hihta suan yúkuñwu, ispi nu qa itunatyay hinhtiniqey tunatyawtat, pas nuy añqw távihqat Inay tunatyayat nu hinhtiniqey tunatyawtañwuniqee. ³¹ Kurs nu pay nāp nātuawi'taniqw, ituawi hapi qa antsani. ³² Pay nuy hákiyñiqat pas suhka tuawi'ta; noqw nu navoti'taqw pam nuy suan

tuawi'ta. ³³ Ura uma John aw hakimuy aya-tota; noqw pam nuy súan tuawi'ta. ³⁴ Nikañw pay nu sinot nuy hin tuawiyat qa pas antsa-tañwu; noqw pi as uma ayo nõñakniqat õviy nu yan lavayhti. ³⁵ John pi as pas kopitsoki uwiwitaqa talni'taqat panta; noqw as uma put talniyat ep hahlayyaniqey hihsavo suhtaq'ewya. ³⁶ Nikañw pay John tuawiyat epnihqe himu pas pávannihqa nuy tuwi'ta. Itumala nuy Inay añqw taviwhqat mahtakna. Ina nuy hihta hinhtiniqey yúkuniqat õviy ayataqw, nu put hapi tumalay'ta. ³⁷ Ina nuy añqw távihqa pas nāp nuy hákiynihqat pañqawu: Uma pi qa hisat put tōnayat nanapta, piw hin son'iwhqat aw yórikya. ³⁸ Noqw put lavayiat umuh'unañway qa aw tuyqawi'ta, õviy pi pam hapi añqw taviqw, uma put aw qa tūtuptsiwa. ³⁹ Uma tutuvenit ahpiy qatsit qa so'taqat tuway'yuñqey wūwantotaqe, õviy put añ puritota; noqw pi pam nuy hákiynihqat tuawi'ta. ⁴⁰ Noqw uma inumiye' qatsit makiwyaniqey qa nānawakna. ⁴¹ Nu sinmuy tayawinpiyamuy qa nāwakna. ⁴² Pi nu umumi navoti'taqw uma umuh'unañwpeq God aw qa unañway'yuñwa. ⁴³ Nu Inay tuñwniyat aw yankañw pituqw, uma nuy qa kwusuya; pay ason hak pas nāp tuñwniy aw yankañw pituqw uma pay soon put qa kwusayani. ⁴⁴ Ya uma hin tūtuptsiwani? Oviypi uma nānañaqw tayawinpit tuñlay'kahkañw tayawinpit God-sa añqwnihqat qa tunatyawyuñwa. ⁴⁵ Uma umuh'unañwpeq qa pan wūwantotani: Pam Nay aw itamuy qaantaqat ep tūkopanani. Pay suhka umuy pantsakni, aw umuhtaqa'nañwa, Moses. ⁴⁶ Pi uma as Moses tūtuptsiwe', soon nuy

qa tūtuptionsiwani, pi pam nuy pēna. ⁴⁷ Nikañw kurs uma put pēniyat qa tūtuptionsiwe', ya uma hin ilavayiy tūtuptionsiwani?

6

Jesus Feeds the Five Thousand

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Iit atsve pu' Jesus Galileet ep wuhkovatuphat Tiberias yan piw tūñwantiwhqat ayoqwat yama. ² Noqw sinom qaan'ewakw hintaqam put añkya, pam tūtuyyaqamuy amuhpa' kātatayhpiy tumaltaqaw aw yórikyaqe òviy'o. ³ Noqw Jesus tsomomiq wupqe, put aw nánatuwnayaqamuy amumum pepeq qatuptu. ⁴ Noqw Jew-sinmuy tuiwiam Amutsva-Yūmosanihqat ep nōviwhqat aw hayiñwiwta. ⁵ Noqw Jesus kwuhpukqe, sinmuy qaan'ewakw hintaqamuy put aw ökiwtaqamuy amumi yórikqe, Philip aw pañqawu: Ya itam sen haqam tunöstuiyaqaw ima nōñösani? ⁶ Noqw pay pam put aw hin hepqe òviy kita, pay pi as pam hinhtiniqey nāp navoti'taqe òviy'o. ⁷ Noqw Philip put aw pañqawu: Pay as pi kurs itam lōp sunat sīvat akw pōlavikit tuiye', itam nāto kurs hin pumuy sohsokmuy hiñsakw nopnayani. ⁸ Noqw suhka put aw nánatuwnaqa Andrew, it Simon Peter tupkoat, Jesus aw pañqawu: ⁹ Hak yep tiyohya tsivot söhövosvölavikit nitkay'va, pu lōqmuy tsākw pākiwhtuyu; noqw ya pam sinmuy kaysiwhqamuy amumi hímuu? ¹⁰ Noqw Jesus pañqawu: Uma sinmuy yesvanayani. Noqw pep a'nö tūsaqa; noqw òviy sinom pañ yesva, tsivot-sikip sömorit pahsa'haqam tahtaqtu. ¹¹ Pu

Jesus pölavikit ömahtaqe, put ep hihlayhtit, put aw nánatuwnayaqamuy amumi put oya; noqw puma añ yesqamuy amuhpa put o'ya, pu pākiwhtuy pīwu, hihsa'haqam nānawaknaqat pahsa. ¹² Noqw pumuy ööyaqw, pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Uma yónoyhput akwsiñwqat tsovalayani, noqw qa himu hovalniwni. ¹³ Noqw öviy puma tsivot söhövosvölavikit añqw yónoyhput nönösaqamuy akwsiñwpuyamuy tsovalayaqe, pakwt löq sihkay'taqat tutsáysivut añ opomnaya. ¹⁴ Noqw Jesus kätatayhpit tumaltaqw, sinom aw yórikyaqe, pañqaqwa: Pay kurs pas antsa i' tāqa God lavay'ayaat tūwaqatsit aw pitúniqa. ¹⁵ Noqw puma put awye', pas öqalay akw put moñwtapyaniqat Jesus māmatsqe pay nāla piw tsomot aqwhaqamii.

Jesus Walks on the Water
(Mt 14.22-33; Mr 6.45-52)

¹⁶ Noqw tapkiqw put aw nánatuwnayaqam wuhkovatuphat aw hanhqe, ¹⁷ Pākihut aqw yuñt pāvaqe Capernaum aqwya; noqw nuñwu qatālawvaqw, nāt Jesus qa pitu. ¹⁸ Noqw pumuy panwisq, a'nö hukvaqw pāhu a'nö hoñvanta. ¹⁹ Noqw öviy puma pāhut añqe' kwetstiwisqe payhp, sen nālöp tutskwatuwanit pahsavohaqami hoyóyokuyaqw, Jesus pāvaqe waymakañw pākihut aw hayiñwna. Noqw pam panmaq, puma put tutwaqe pas tsátsawna. ²⁰ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay nūu, uma qa tsawiniwyuñwni. ²¹ Pahsat pu puma hahlayhtotiqe, put pākihut aqw panaya; noqw pahsat pay pākihu pumuy haqami hoyóyototaqat aqw pitu.

The People Seek Jesus

²² Noqw qavoñvaqw sinom wuhkovatuphat ayaqwat huruhtotiqam ura pay suhka pākihu pápiqniqw put u'naya; noqw ura Jesus aw nánatuwnayaqam put aqw yuñqw, pay ura Jesus pumuy qa amumum put aqw paki, noqw pay puma nanalt ahpiyya. ²³ Noqw pay pētu pākihu Tiberius añqwayaqam pañso ōki, ura Tutuyqawhqa haqam pōlavikit ep hahlayhtit tūnopnaqat pañsoo. ²⁴ Noqw sinom Jesus-nikañw pu put aw nánatuwnayaqamuy pep qa tutwaqe, pākihut añ yuñt, Jesus hepwisqe Capernaum ep ōki.

Jesus the Bread of Life

²⁵ Nihqe puma wuhkovatuphat yupqöyveq put tutwaqe, aw pañqaqwa: Tutuqaynaqa, ya um hisat peqw pitu? ²⁶ Jesus lavayhtiqe pumuy amumi pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Uma kātutmalat aw yórikyaqey qa paniqw nuy hepnumya, pi uma pōlavikit nōñōsaqe ōöyaye ōviy'o. ²⁷ Uma nōsiwhqat pay sūlawhtiñwuqat qa put ōviy tumalay'yuñwni. Uma nōsiwhqat qatsit qaso'taqat aniwnaqat ōviy tumalay'yuñwni; put hapi nu' Sinot Tiat umuy máqani. Pi Ina God ōqalay akw nuy tuvoylata. ²⁸ Noqw puma put aw pañqaqwa: Noqw itam hihta tumalat hintsatske' God tayawnayani? ²⁹ Jesus lavayhtiqe amumi pañqawu: Uma hapi hakiy God añqw távihqat aw tūtuptsuwe', yan God tayawnayani. ³⁰ Pahsat pu puma put aw pañqaqwa: Noqw ya um hihta akw put pantaqat itamumi mahtaknaqw itam aw yórikye' ūmi tūtuptsiwani? Um hihta tumalay'ta?

³¹ Itanam pi ura qayēsiwhpuve hihta mennat nōnova; ōviy pi yan pey'ta: Pam ōveqatsit añqw pumuy tunōsmaqa, yan'i. ³² Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Qa Moses pút pōlavikit ōveqatsit añqw umuy maqa; noqw Ina hapi pas antsa pōlavikit ōveqatsit añqwnihqat umuy maqa. ³³ Pi ōveqatsit añqw hawhqa hapi God añqw pōlavikit anta, pam hapi sinmuy qatsit huylawu. ³⁴ Pahsat pu puma put aw pañqaqwa: Tutuyqawhqa, um okiw sutsep itamuy it pōlavikit huylawni. ³⁵ Noqw Jesus amumi pañqawu: Nu hapi pōlaviki hakiy qatsit máqañwuqa; inumi pítuhqa soon hisat tsōnmokni, pu inumi tuptsiwhqa soon hisat pānaqmokni. ³⁶ Noqw pi nu ura umumi pañqawu: Uma as inumi yóriyakahkañw qa tūtuptsiwa. ³⁷ Sohsoyam Inay añqw inumi noiwyaqam inumiyani, noqw ason hak inuminiqw, soon nu put ayo tūvani. ³⁸ Nu qa nāp itunatyay hintsakniqe ōveqatsit añqw hāwi, nu Inay nuy añqw távihqat tunatyayat hintsakniqe ōviy'o. ³⁹ Noqw i' hapi Inay nuy añqw távihqat tunatyaata: Nu sohsokmuy hakimuy put ahpiy inumi noiwyaqamuy qa hihtawat kwayht, nuhtuñk talōñvaqat ep pumuy ahoy tātaynani. ⁴⁰ Noqw i' hapi nuy añqw távihqat tunatyaata: Sohsoyam Tiyat aw yóriyakahkañw, put aw tūtuptsiwaqam qatsit qaso'taqat makiwyani; noqw nu nuhtuñk talōñvaqat ep pumuy ahoy tātaynani. ⁴¹ Pahsat pu Jew-sinom put aw qayan unañway hiñqaqwa, pam pōlaviki ōveqatsit añqw hawhqe y ura pañqawhqa ōviy'o. ⁴² Nihqe puma pañqaqwa: Ya qa i' Jesus,

it Joseph táata? Itam put náyat-nikañw pu yuyat pumuy tuwi'yuñwa. Noqw ya hintaqw òviy pam òveqatsit añqw hawhqeý pañqawlawu? ⁴³ Noqw òviy Jesus lavayhtige amumi pañqawu: Uma qa nānahpa' qaán umuh'unañway hiñqaqwani. ⁴⁴ Pas Ina nuy añqw távihqa hakiy pan unañwtoynaqw, pam-sa inumini; noqw nu nuhtuñk talōnvaqat ep put ahoy tātaynani. ⁴⁵ Pi ura God lavay'aymuyatuy pēniyamuy añ yan pey'ta: Pu puma sohsoyam God añqw tutuqayyani, yan'i. Paniqw òviy sohsoyam Inay añqw nanaptakañw pu tūqayyaqam inumi òkiwta. ⁴⁶ Pay ka hak hisat Inay aw yórikqat nu qa pañqawu, hal i' hak God añqw pítuhqa, pam-sa Inay aw yóriki'ta. ⁴⁷ Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Inumi tuptsihwqa hapi qatsit qaso'taqat pay makiway'ta. ⁴⁸ Nu hapi pōlaviki sinmuy qatsit máqañwuqa. ⁴⁹ Pay as pi umanam qayēsiwhpuve hihta mennat nōnōsat, pay qa yēse. ⁵⁰ Nu hapi i' pōlaviki òveqatsit añqw hawhqa, it pōlavikit añqw nōsqa qa mokniqat òviy'o. ⁵¹ Nu hapi taytaqa pōlaviki òveqatsit añqw hāwi; it pōlavikit añqw nōsqa sutsep qátuni. Noqw nu pōlavikit lavayhtige itokoy pañqawu; put hapi nu sinmuy amuñem távini, puma yesniqat òviy'o. ⁵² Noqw òviy Jew-sinom put ep nānwuy'yuñqe, pañqaqwa: Ya sen i' hin itamuy tokoy nopnani? ⁵³ Pahsat pu Jesus amumi pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Pas uma Sinot Tiyat tokoyat qa nōnōsakañw, pu put unwáyat qa hikwye' uma umuh'unañwpeq qatsit nāstayani. ⁵⁴ Itokoy tūmoytakañw, pu iuñway hīhikwqa hapi qatsit qa so'taqat pay himuy'ta, noqw nu nuhtuñk

talõnvaqat ep put ahoy tātaynani. ⁵⁵ Pi itoko pas antsa nõsiwhqa, pu iuñwa pas antsa hīhikwaqa. ⁵⁶ Itokoy tūmoytakañw pu iuñway hīhikwqa inuhpe qatu; noqw nu put ep qatu. ⁵⁷ Pi Ina qátuhqa nuy añqw tavi; noqw nu put ahpiy qatu; noqw pay pan hapi hak nuy tūmoytaqa nuy akw qátuni. ⁵⁸ I' hapi pám himu pōlaviki òveqatsit añqw hāwi; pam it mennat umunamuy amuhpiy nõsiwhqat qa panta; ura puma put añqw nõnösat, pay qa sutsep yēse. It pōlavikit añqw nõsqa hapi pas sutsep qátuni. ⁵⁹ Pam Capernaum ep tsotsvalkive sinmuy tutuqaynakañw, yan lavayhti.

The Words of Eternal Life

⁶⁰ Noqw òviy kaysiwhqam put aw nánatuwnayaqam it nanaptaqe pañqawwa: Pam hihta pas nuhtsel'ewakw itamuy tutuqayna; ya sen hak añ kuytani? kitota. ⁶¹ Noqw put aw nánatuwnayaqam it ep qaan'unañway hiñqawwaq, Jesus unañwpeq navoti'taqe, amumi pañqawu: Ya i' umumi qalomátöqti? ⁶² Noqw tis kurs ka nu Sinot Tiat òveqatsit ep qátuñwuqey aqw wuptoqw, uma aw yórikye', pahsat uma hin wūwayani? ⁶³ Pi Hikwsi hapi hakiy taytoynañwu; hakiy tokoat qa hihta ápiniñwu; nu umumi hihta lavayhti, pam pantaqa hikwsit añqwnihqe sinmuy qatsíhuylawu. ⁶⁴ Noqw pi uma haqawat qa tūtuqsiwa. Pi hakim put aw qa tuqtsiwni'yuñqat Jesus pay navoti'ta, pu hak momñwituy amumi put mātapiqata. Pam sinmuy tutuqaynativaqey añqaww pūvut sohsok navoti'ta. ⁶⁵ Pahsat pu pam pañqawu: Paniq w hapi òviy nu ura umumi pañqawu: Pas Ina hakiy qa pan unañwtoynaq, w,

soon pam hak inumini. ⁶⁶ Yantaqat atsve put aw nánatuwnayamuy amuñaqw wūhaqnihqam put mātatve; nihqe pāpu qa amum hinnumya. ⁶⁷ Noqw pahsat pu Jesus imuy pakwt lōq sihkay'taqamuy amumi pañqawu: Noqw ya uma nuhtum inuñaqw ahpiyyani? ⁶⁸ Noqw pahsat pu Simon Peter lavayhtiye pañqawu: Tutuyqawhqa, noqw itam hakiy awyani? Pi um pi lavayit qatsit qaso'taqat aniwnaqat lalvaya. ⁶⁹ Noqw pay itam tūtuptionsiwaqe, um pas pam hak Christ God qátuhqat Tíatnihqat qapēvewnaya. ⁷⁰ Noqw Jesus amumi pañqawu: Ya nu umuy pakwt lōq sihkay'taqamuy qa namorsta? Noqw uma haqawa Nukpanat akw tuyqawiwta. ⁷¹ Pam hakiy Simon tiyat Judas Iscariot pañqawu. Pam hapi as imuy pakwt lōq sihkay'taqamuy amumum tōnawkañw Jesus momñwituy amumi mātapniniqw ōviy'o.

7

Jesus and His Brothers

¹ Yantaqat atsve pu' Jesus Galileet ep hinnuma, Jew- sinmuy put nīnayaniqey tunatyawyuñqw, ōviy pam Judeat ep qa hinnumniqee. ² Noqw Jew- sinom hisat nanalt talōñvaqat añ kihsit añ yesñwuqat aw pituto. ³ Noqw ōviy Jesus tupkomat put aw pañqaqwa: Yupa, Judeat aqw'a, noqw ūmi nánatuwnayaqam un hihta hintsakqat aw nuhtum tāyuñwini. ⁴ Qa haq pi hak nātuwiwniqey nāwaknaqa nanauyve tumalay'tañwu. Kurs um pas antsa iit hintsake', um nuhtumi nāmahtaknani. ⁵ Hikis pi put tupkomat put aw qa tuptionsiwni'yuñqe ōviy yan aw lavayhtoti. ⁶ Pahsat pu Jesus pumuy amumi

pañqawu: Pay nāt ituwaniy aw qa pitu; nawus pi umuhtuwaniy aw sutsep pitsíwta. ⁷ Pay yep qatsit tunatyayat an hinwisqam soon qa umumi unañway'yuñwni; inumi pi qayan unañway'yuñwa, puma qalomáhintsatskaqat nu pañqawlawhq ōviy'ō. ⁸ Pay pi uma nōviwhqat aqwyani, nu' pay nāt qa aqwni, nāt ituwaniy aw qa pas pas pitu. ⁹ Yan pam pumuy amumi lavayhtit, pay hāk Galileet ep huruhti.

Jesus at the Feast of Tabernacles

¹⁰ Nikañw ason put tupkomat pas aqwyaqw, pahsat pu pam tuwat nōviwhqat aqw'a, nikañw pay qa nuhtumnit pay hihin nanauyvee. ¹¹ Noqw ōviy Jew-sinom nōviwhqat epeq put hepnumyaye pañqaqwa: Ya pam háqamo? ¹² Noqw sinom put hihin lavayta; noqw haqawat pañqaqwa: Pas as pam lolma; noqw pētu pañqaqwa: Qae, pam nuhtumi yēlawu. ¹³ Noqw pay puma nanayuve put lavayta, puma Jew-sinmuy mamqasyaye ōviy'ō. ¹⁴ Noqw nōviwhqat nālōs talōñni'maqw, Jesus God kīyat awnihqe, pep sinmuy tutuqayna. ¹⁵ Noqw Jew-sinom kātayyuñqe pañqaqwa: Ya i' qa tutuqayñwunikañw hin tutuvenit tuwi'ta? ¹⁶ Noqw Jesus lavayhtiqe pumuy amumi pañqawu: Pay itutuqayhpi qa inuhpiy'ō, pam nuy añqw távihqat ahpiy'ō. ¹⁷ Put tunatyayat hinmaniqey tunatyawtaqa itutuqayhpiy háqaqwnihqat māmatsni, sen pam God añqwnihqata, sen pay nu nāp nahpiy yuaataqata. ¹⁸ Kurs nu nāyuaate', ka nu tayawniwniqey tunlay'tani; nikañw kurs nu Inay nuy

añqw távihqat tayawniwniqat tunatyawte', pahsat pu nu pas soon atsátani, noqw himu qasuan-taqa inuhpe súlawni. ¹⁹ Puyaw umuy hin hinwis-niqat Moses umumi qa tutapta? Noqw uma qa haqawa put tutavoyat an hinma. Uma pi nuy nīnayaniqey anyuñwa. ²⁰ Noqw sinom lavayhtotiqe aw pañqaqwa: Kurs um nukpanhikwsit akw tuyqawiwa. Ya hak uñ nīnaniqey anta? ²¹ Jesus amumi pañqawa: Ura nu sūs nasuñwintalōñnit ep hihta tumaltaqw, uma sohsoyam kātayyuñwa. ²² Pu ōviy pi piw tiyohya poñotkiwmantaniqat Moses umumi tutapta. (Pam qa Moses ahpiy panta, pas itanamuy amuhpiy pan yukiwta.) Noqw uma nasuñwintalōñnit ep hakiy poñotkuyañwu. ²³ Noqw uma Moses tutavoyat anhtotiniqey nānawaknaqe, nasuñwintalōñnit ep hakiy poñotkuyanik pantsatsnañwu. Noqw kurs uma pantotiniq, uma hinoqw inumi tu'qawyuñwa, nu nasuñwintalōñnit ep hakiy qalaptinaq'ō? ²⁴ Uma pay hihta hin son'iwhqat pan put hin yukunayañwu, as uma pam hin pas antsa hintaqat pan put yukunayanikahkañwo.

Is He the Messiah?

²⁵ Pahsat pu haqawat Jerusalem ep ki'yuñqam pañqaqwa: Ya puma qa it nīnayaniqey tunatyawyuñwa? ²⁶ Noqw meh, pam qa tuhtuskañw yuaataqw, puma aw qa hiñqaqwa. Ya sen momñwit pay it Christnihqat suyan navoti'yuñwa? ²⁷ Qae. Pi itam it tāqat háqaqwniqw navoti'yuñwa; noqw pi Christ pituqw, qa hak put haqaqw pituqw navoti'tani. ²⁸ Pahsat pu Jesus God kīyat ep sinmuy tutuqaynakañw, kēew pañqawu: Uma nuy tuwi'yuñwa, pu nuy

háqaqwnihqat navoti'yuñwa. Noq̄w nu' hapi qa nāp itunatyay pitu. Pi i' hak pas antsanihqa nuy añq̄w tavi. Noq̄w put hakiy uma qa tuwi'yuñwa. ²⁹ Noq̄w nu' pi put tuwi'ta; pi nu' put añq̄w pítuhqee; noq̄w pam nuy añq̄w tavi. ³⁰ Pahsat puma as put ñuayaniqey anhtoti. Noq̄w pay qa hak aw may'ta, nāt tuwaniyat aw qa pituq̄w õviy'õ. ³¹ Noq̄w pay sinmuy amuñaqw kaysiwhqam put aw tũtuptsiwaqe pañq̄aqwa: Ya sen Christ hisat pite', it tãqat tutmalayat epnihqe pas pavan kãhintsakni?

Guards Are Sent to Arrest Jesus

³² Noq̄w yaw sinom nãnahpa' nauyhiñq̄aqwaqat Pharisee- sinom nanaptaqe, God awwat moh-peq momñwituy amumum hoñviaymuy put aw hõnaya, put ñuayaniqat õviy'õ. ³³ Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañq̄awu: Pay nāt nu hihsavo umumum yantat, nuy añq̄w távihqat awni. ³⁴ Noq̄w uma as nuy hepyat, soon nuy tutwani; pu nuy haq̄aminiq̄w uma kurs hin pañsoyani. ³⁵ Pahsat pu Jew-sinom nãnami pañq̄aqwa: Ya sen i' haq̄amini? Ya hintaq̄w itam kurs hin put tutwani? Ya sen pam pay qa- Jew-sinmuy amuhpa' itahsinmuy ahtsavaliwtaq̄amuy amuminen, qa- Jew-sinmuy tutuq̄aynani? ³⁶ Ya sen hiñq̄awhqe pañq̄awu: Uma as nuy hepyanikahkañw, soon nuy tutwani; pu piw nuy haq̄aminiq̄w uma kurs hin pañsoyani, kita?

Streams of Living Water

³⁷ Noq̄w nõviwhqat ep nuhtuñk wukotalõñvaqat ep Jesus wunuptut, pas kēew pañq̄awu: Pãnaqmokiwtaqa inuminen hikwni. ³⁸ Inumi tuptsiwni'taqat ahsonñaqw kũyi taytaqa

munvamantani; tutuvenit hin lavayhtiqaqat pan'i, pam kita. ³⁹ Pam yan lavayhtiqa it Hikwsit pañqawu, put hapi hakim Jesus aw tuptsiwyaqam ason makiwyani. Qahováriwtaqa Hikwsi nāt nuhtumi qa noiwa, nāt Jesus qa pas pas hímuniwhitiqw òviy'ò.

Division among the People

⁴⁰ Noqw òviy kaysiwhqam sinom it yan lavayit nanaptaqa pañqaqwa: Pay kurs pas antsa i' hapi God lavay'ayaat pas pávannihqa. ⁴¹ Noqw pētu pañqaqwa: Pay i' pas pam Christ. Noqw haqawat pañqaqwa: Ya Christ yaw Galileet añqw yámakni? ⁴² Puyaw tutuveni qa pan lalvaya: Ura Christ David ahpiy aniwhtini, pu Bethlehem kitsókit añqw yámakni, ura David haqam qátuñwuqat añqö'? ⁴³ Noqw òviy sinom Jesus ep nātsiki. ⁴⁴ Noqw haqawat as put nuayaniqey nānawaknaqw, pay qa hak put aw may'ta.

The Unbelief of the Jewish Leaders

⁴⁵ Pahsat pu ima hoñvia'yat God awwat mohpeq momñwituy amumi-nikañw, pu Pharisee-sinmuy amumi ökiqw, puma pumuy amumi pañqaqwa: Ya uma hinoqw qa wikvaya? ⁴⁶ Noqw hoñvia'yat pañqaqwa: Pas qa hak tāqa hisat it tāqat an yuaata. ⁴⁷ Pahsat pu Pharisee- sinom pumuy amumi pañqaqwa: Noqw ya uma nuhtum ūnatoti? ⁴⁸ Ya hakim momñwituy sen Pharisee- sinmuy amuñaqw put aw tütuptsiwa? ⁴⁹ Ima sōqavuñwsinom tutavot qa tuwi'yuñqam pi pay qalolmat makiway'yuñwa. ⁵⁰ Noqw Nicodemus, ura Jesus aw mi-hikq pítuhqa, pumuy amumum sinoiwtaqa amumi

pañqawu: ⁵¹ Hakim nāt hakiy aw qa tūqayyuñwt, pu put hihta hinhtiqaṭ nāt qa nanaptat, pay eñem hin yukuyamantaniqaṭ ya itahtutavo pan yukiwta? ⁵² Noqw puma lavayhtotiḡe put aw pañqaqwa: Noqw ya um piw Galileet añqw sino? Tutuvenit añ pupre', um navotni, qa hak God lavay'ayaat Galileet añqw yámakni. ⁵³ Noqw sohsoyam nanap kiy añqe'ya.

8

The Woman Caught in Adultery

¹ Noqw Jesus tsomot Olivet yan mātsiwhqat aw'i. ² Pu suits talavay pam piw God kīyat aw paki, noqw sinom sohsoyam put aw ökiqw, pam qatuptuḡe pumuy tutuqayna. ³ Noqw tutavot tutuqaynayaqam Pharisee- sinmuy amumum hakiy wuhtit qa nāp himuy amum hintsakkañw núansaniwhqat put aw wikvaya; nihqe puma put nāsave taviyat, ⁴ Jesus aw pañqaqwa: I' wuhti qa nāp himuy amum hintsakkañw núansaniwa, nāt pas hintsakkañwo. ⁵ Noqw Moses hapi tutavot ep itamuy pas ayataḡe, hakim hakiy pan hintsakqat tatatupninayaniqaṭ pañqawu. Noqw uñniqw hintani? ⁶ Pay puma Jesus aw hin hepyaḡe, aw put hihta nēveltoynayaniḡey öviy yan lavayhtoti. Noqw pay Jesus motoltit, malatsiy akw tutskwava penta, suhpan qa navotḡey pan'i. ⁷ Noqw öviy puma put pas tūviñlalwaqw, pam kwuhpukḡe amumi pañqawu: Pay pi haqawa umuñaqw pas qa hihtakw hintaḡa put mohti owat aw tūvani, kitat, ⁸ Pu piw motoltiḡe, tutskwava penta. ⁹ Noqw nanaptaqam qaanhinwisḡey unañwpeḡ sunvoti'kahkañw,

nānap pañq̄w nōñantiva, suswukoq̄w añq̄w hoyoyoykuyakañw nuhtuñknihq̄at aq̄w pahsavoo, noq̄w Jesus wuhtit nāsave wúnuhq̄at amum nāla akwsiñwu. ¹⁰ Noq̄w Jesus kwuhpukq̄e, pay wuhtit nāla epniq̄w, pam put aw pañq̄awu: Wuhti, ya uñ hihta nēveltoynayaq̄am haq̄amiya? Ya qa hak uñ mokniq̄at uñem hin yuku? ¹¹ Noq̄w pam put aw pañq̄awu: Pay qa hak'i, Tutuyq̄awhqa. Noq̄w Jesus aw pañq̄awu: Pay nu piw uñem qa pan yuku; um ahpiyñen, pāpu q̄aanq̄atsit qe'ni.

Jesus the Light of the World

¹² Pahsat pu Jesus piw pumu amumi pañq̄awu: Nu hapi sinmuy amumi tāla; inuñk hinmaqa qatalpuva soon hinmani; pam q̄atsit aw tālat añ hinmani. ¹³ Noq̄w ōviy Pharisee-sinom put aw pañq̄aq̄wa: Um nātuawi'ta; uhtuawi qa súanta. ¹⁴ Jesus lavayhtiq̄e amumi pañq̄awu: Pay as pi nu nāp nātuawi'taq̄w, pay ituawi súanta; pi nu haq̄aq̄w pítukañw pu haq̄aminiq̄ey navoti'ta. Noq̄w uma pi nuy haq̄aq̄w pítuhq̄at, pu nuy haq̄aminiq̄at qa navoti'yuñwa. ¹⁵ Uma pay sinmuy amún hihta hin yukuyañwu, nu qa hakiy eñem hin yuyku. ¹⁶ Pu nāmahin pi as kurs nu hakiy eñem hin yuke', nu suan yúkuñwu, pi nu qa nālaa, Inay nuy añq̄w távihqa inumuma. ¹⁷ Noq̄w ura kurs pi lōyōm hihta tuawi'taq̄w, tuawiam súantañwuq̄at umuhtutavoy añ pan pey'ta. ¹⁸ Noq̄w nu suhka nātuawi'ta, noq̄w pu Ina nuy añq̄w távihq̄at nuy hákiyñihq̄at tuawi'ta. ¹⁹ Pahsat pu puma put aw pañq̄aq̄wa: Noq̄w una háq̄amo? Noq̄w Jesus amumi pañq̄awu: Uma ita-muy qa tuwi'yuñwa-nūyu, pu Inayu; pi as uma nuy tuwi'yuñwe', soon piw Inay qa tuwi'yuñwni.

²⁰ Yan Jesus sivatatañpit ep yuaayku, God kīyat ep sinmuy tutuqaynakañwo; noqw qa hak put aw may'ta, nāt tuwanīyat aw qa pituq̄w òviy'ò.

You Cannot Go Where I Am Going

²¹ Pahsat pu Jesus piw amumi pañqawu: Nu ahpiyni; noqw uma as nuy hepyani, nīkañw uma umuhqaanhtipuy añ hinwiskahkañw so'ni. Nuy haqaminiqat uma kurs hin pañsoyani. ²² Pahsat pu Jew-sinom pañqaqwa: Ya pam hinoqw itam kurs hin put haqaminiqat pañsoyaniqat pañqawu? Ya sen pam nāninani? kitota. ²³ Pu pam amumi pañqawu: Uma yañqw tūwaqatsit añqwya; nu òñaq'ò; uma yep qatsit ahpiyya, nu qa yep qatsit ahpiy'ò. ²⁴ Paniqw hapi òviy nu umumi pañqawu: Uma umuhqaanhtipuy añ hinwiskahkañw so'ni; pi uma nuy haknihqey pañqawhقات qa tūtuptsiwe', uma umuhqaanhtipuy añ hinwiskahkañw so'ni. ²⁵ Pahsat pu puma put aw pañqaqwa: Ya um hak hímuu? Noqw Jesus amumi pañqawu: Pay nu ura mohtihaq umuy put āawna. ²⁶ Nu as nihtiwhtaqtat hihta ep umuy hin lavayhtini, pu umumiq hiñqawni; noqw i' hak nuy añqw távihqa pas qa atsa; noqw nu put añqw hihta navotqey nuhtumi yuaata. ²⁷ Pam pumuy amumi Nay lavayhtiqtat puma qa māmatsya. ²⁸ Pahsat pu Jesus amumi pañqawu: Ason uma nuy Sinot Tiyat nahoylehtsit ep hahye', pep pu' uma nuy hákiynihqat nanaptani, pu nu qa nāp nahpiy hihta hintsakqata; Ina inumi hin tutaptaqtat nu pan hintsaki. ²⁹ Pu nuy añqw távihqa inumuma. Ina nuy qa naltavi, nu yūmosa unañwve hinmaq̄w òviy'ò. ³⁰ Yan pam lavayhtiqlw, kaysiwhtam put aw tūtuptsiwa.

Free Men and Slaves

³¹ Pahsat pu Jesus Jew- sinmuy put aw tūtuptsiswaqamuy amumi pañqawu: Uma ilavayiy añ hinwise', pep pu' uma pas antsa inumi nánatuwnayaqamyani. ³² Nen uma navotit pas antsanihqat tuwi'yuñwni, noqw pam navoti umuy qenivo óyani. ³³ Puma lavayhtotiqe put aw pañqaqwa: Itam Abraham tímatu; nihqe itam qa hisat hakiy aw tūwik'iwyuñwa; noqw hintaqw òviy itam qenive oyiwyuñwniqat um pañqawu? ³⁴ Jesus lavayhtiqe amumi pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Qaantsakqa hapi qaanhtiput aw tūwikiniñwu. ³⁵ Noqw tūwiki pi qa sutsep kīve ki'tañwu, pi ki'taqat tiat pep pas sutsep ki'tañwu. ³⁶ Noqw òviy kurs Tiat umuy qenivo oyaqw, uma hapi pas antsa qeniveyani. ³⁷ Pas as pi uma Abraham tímatniqw nu navoti'ta; noqw pi uma nuy nīnayaniqey tunatyawyuñwa, ilavayi umuh'unañwpeq qa haqam qeni'taqw òviy'o. ³⁸ Pi nu Inay amum qátuhqe, hihta aw yórikqey umumi yuaata; noqw pu uma umunay amum yeskañw pam hihta hintsakqat uma aw yórikyaqey put tuwat hintsatska. ³⁹ Puma lavayhtotiqe aw pañqaqwa: Abraham itanaa. Jesus amumi pañqawu: Pi as uma Abraham tímatnen, soon qa Abraham hintsakpiyat hintsatskani. ⁴⁰ Noqw uma soq tuwat nuy nīnayaniqey tunatyawyuñwa, ispi nu God añqw lavayit pas antsanihqat navotqey umuy āawnaq'ò. Abraham pi qa pan hinhti. ⁴¹ Uma umunay hintsakpiyat hintsatska. Pahsat pu pumuy put aw pañqaqwa: Itam qa tuskapqatsit ahpiy tihtiwywa, itam sūkw nay'yuñwa, it God. ⁴² Noqw Jesus

amumi pañqawu: Pi as God umunayniqw soon uma inumi qa unañway'yuñwni, pi nu God añqw yámakqe put añqw pitu; pi nu qa nāp itunatyay añq'ö; pi God nuy añqw tavi. ⁴³ Ya uma hinoqw ilavayiy qa māmatsya? Ispi kurs hin uma ilavayiy aw tuqayvastotaniqee. ⁴⁴ Uma umunay Nukpanat ahpiy aniwhti, nihqe uma umunay tunatyayat hintsatskaniquey nānawakna. Pam yayhniwhqat añqaqw tuqwyanta; himu pas antsanihqqa put ep súlawniqw, öviy pam antsanihqat ep qa huruhti; pam atsáte', nāp himuy lavayhtiñwu; pam a'nö átsanihqee, pas atsat aaniwnaqa. ⁴⁵ Noqw pay soq pi nu umumi pas qa atsat lavayhtiñwu, öviy uma nuy qa tütuptsiwa. ⁴⁶ Haqawa uma nuy hihta ep qaanhtiqtat pas súañqawni? Noqw kurs nu pas qa atsat umumi lavayhtiñwu, ya hinoqw uma nuy qa tütuptsiwa? ⁴⁷ God ahpiyñiqqa God lavayiyat navotñwu', noqw paniñwu öviy uma put qa nanapta, uma qa God ahpiy aniwhtiñwu öviy'o.

Jesus and Abraham

⁴⁸ Pahsat pu Jew-sinom lavayhtotiqe put aw pañqawu: Noqw pay itam súañqawnaqe, um Samariat añqw sínoniñqe nukpanhikwsit akw tuyqawiwtaqtat pañqawu. ⁴⁹ Noqw Jesus lavayhtiñwu amumi pañqawu: Nu qa nukpanhikwsit akw tuyqawiwta; nu Inay kaptsi'taqw uma nuy qa kaptsi'yuñwa. ⁵⁰ Pu nu inumi kātayyuñwniqat qa tunatyawta; pay ason pas suhka put tunatyawta; nihqe pam itamuhtsave hinwat yúkuni. ⁵¹ Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Ilavayiy an hinmaqa soon mokiñwu ep pítuni. ⁵² Pahsat pu Jew-sinom put

aw pañqaw: Pu' hapi itam pas suyan nanaptaqw um nukpanhikwsit akw tuyqawiwta. Abraham mōki; pu God lavay'aymat piw soa; noqw um piw nāt pañqawu: Ilavayiy an hinmaqa soon mokiwuy ep pītuni. ⁵³ Ya um itanay Abraham epnihqe hak pas pávani? Pam pi pay qa qatu; pu God lavay'aymat piw qa yēse. Ya um hak hímunihqey nāmi wūwanta? ⁵⁴ Noqw Jesus lavayhtiqe pañqawu: Kurs nu pay nāp nātsokananiqw pay pam qa hihta hihkay'tani; noqw pi Ina nuy tsokanañwu; noqw uma put aw yanyuñqey pañqawu. ⁵⁵ Noqw pi uma put qa tuwi'yuñwa; noqw nu put tuwi'ta; nihqe ōviy kurs nu put qa tuwi'taqey pañqawe', nu umún átsani; noqw pi nu put tuwi'taqe, put lavayiyat an hinma. ⁵⁶ Umuna Abraham iqatsiy aw yórikniqey put ep hahlayi; nihqe pam aw yórikqe hahlayhti. ⁵⁷ Pahsat pu Jew-sinom put aw pañqawu: Um nāt qa lōp sunat pakwt sihkay'taqat yahsañwni'kañw, ya pay um Abraham aw yori? ⁵⁸ Jesus amumi pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Nāt Abraham qa háqamniqw pay nu qatu, kita. ⁵⁹ Pahsat pu puma put tatatupyaniqe o'wat ömahtota; noqw pay Jesus nauyhtaqe God kīyat añqw yámakqe pumuy amuhsonñaqw hinmakañw pañqw ahpiy'o.

9

Jesus Heals a Man Born Blind

¹ Noqw Jesus haqaminikañw, hakiy tāqat pas tihtiwhqey añqaw qapostalqat aw tātayi. ² Noqw Jesus aw nánatuwnayaqam put tūviñtotaqe aw pañqawu: Tutuqaynaqa, ya hakiy qaanhtiqw,

ōviy i' qapostalkañw tihtiwa, sen ii, sen náata, sen yúata? ³ Noqw Jesus pañqawu: Pay i' qa hakiy qaanhtipuyat ep pankañw tihtiwa, qa nāp qaanhtiqey ep'e, pu qa nay, yuy qaanhtipuyamuy ep'e; pi pay God tumalaat put ep mātaktiniqw ōviy pam pankañw tihtiwa. ⁴ Nāt tälö'niqw nu soon nuy añqw távihqat tumalayay qa tumalay'tani; taq mihikq soon hak tumalay'tañwu. ⁵ Nu nāt tūwaqatsit ep hinnumqe nu hapi sinmuy amumi tāla. ⁶ Yan pam lavayhtit, tutskwami tōhakqe, tutsvalay akw tsöqataqe, put qapostalqat pōsiyat añhqe lelwi; ⁷ Nit put aw pañqawu: Yupa, nen um patuphat Siloam aqw posimavaqtani, kita. (Siloam hōniwa, i'nihqe pam'i.) Noqw ōviy pam awnihqe, aqw posimavaqtaye, tālat taykañw ahoy pitu. ⁸ Noqw ōviy kisiñwamat-niqw pu haqawat put qapostalñwuniqw aw yorstotaqam pañqaqwa: Ya qa i' haqam qátukañw hihta tuñlay'tañwuqa? ⁹ Noqw haqawat pañqaqwa: Pay i' pam'i; noqw pētu pañqaqwa: Pay i' put an sóniwa. Noqw pam tāqa pañqawu: Pay nu' pam'i. ¹⁰ Noqw ōviy puma put tūviñtotaye aw pañqaqwa: Noqw uhposi hin tālawva? ¹¹ Noqw pam lavayhtiqe pañqawu: Pay hak tāqa Jesus yan mātsiwhqa tsöqataqe, ivosvaye put lelwit, inumi pañqawu: Um patuphat Siloam awnen, aqw posimavaqtani; noqw ōviy nu awnihqe posimavaqtaye, ivosiy tālawna. ¹² Pahsat puma put aw pañqaqwa: Noqw pam hak háqamo? Noqw pam pañqawu: Pīyi.

The Pharisees Investigate the Healing

¹³ Pahsat pu puma qapostalñwuqat Pharisee-sinmuy amumi wikya. ¹⁴ Noqw piw nasuñwintalönnit

ep Jesus tsöqataqe put pōsiyat tälawna. ¹⁵ Pahsat pu Pharisee-sinom pam hin pōsiy tälawnaqat tuwat put tūviñtota. Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pam ivosiy añhqe tsöqat lelwi; noqw nu posimavaqtaqe, ivosiy tälawna. ¹⁶ Pahsat pu öviy haqawat Pharisee-sinom pañqaqwa: Pay pi i' tāqa qa pas God añq'ö, öviy pi nasuñwintalöñnit qa kaptsi'ta. Noqw pētu pañqaqwa: Pas soon hak qaanhinmakañw yanhaqam kätutmalat hintsakni. Noqw yan puma nātsiki. ¹⁷ Pahsat pu puma qapostalnwuqat aw piw pañqaqwa: Ya uhposiy tälawnaqa uñniqw hak hímuu? Noqw pam amumi pañqawu: Pam God lavay'ayaata. ¹⁸ Noqw as qapostalnwuqa pōsiy tälawnaqat Jew-sinom qa tütuptsiwa. Noqw öviy puma put nayat yuyat enañ wánwayyaqe, ¹⁹ Tūviñtotaqe amumi pañqaqwa: Ya pas pay i' umuhti qapostalkañw tihtiwhqat uma pañqawlawu? Noqw pam pantañwunikañw hin pu' tälät tayta? ²⁰ Noqw put naat yuyat amum lavayhtiye amumi pañqawu: Pay pi i' pas itahtinihqat itam navoti'ta, pu i' qapostalkañw tihtiwhqata. ²¹ Nikañw hin pi pam pu' tälät taytaqw itam qa navoti'ta; piw hak put pōsiyat tälawnaqat itam qa navoti'ta; pi wūyoq'a; uma tūviñtotani; pam pi nēnem hin lavayhtini. ²² Put naat yuyat amum Jew-sinmuy mamqasqe öviy yan lavayhti; yaw kurs hak Jesus pas Christ-nihqat pañqawhq, Jew-sinom aw tōnawtaqamuy añqw put ayo tūvayaniqey pasiwñi'yunqw öviy'o. ²³ Paniqw öviy puma pañqawu: Pay wūyoq'a, uma tūviñtotani, kita. ²⁴ Pahsat pu piw öviy puma qapostalnwuqat wánwayyaqe aw pañqaqwa: Um God

pas hihtatani; itam navoti'yuñqw, i' t̄aqa qaanhinma. ²⁵ Noqw pam lavayhtiqe pañqawu: Pay ka pi as sen pam qaánhinma, sen pay qa panmaq̄w, nu put qa navoti'ta; pay it-sa pi pas sūk̄w nu suyan navoti'ta, nu as ura qapostalñwu, nīkañw nu pu' t̄alat tayta. ²⁶ Pahsat pu puma piw put aw pañqaq̄wa: Ya pam uñ hintsana? Hin pam uhposiy t̄alawna? ²⁷ Noqw pam lavayhtiqe amumi pañqawu: Pay pi nu umuy āawnaqw uma qa nanapta. Ya uma hinoqw pas pu' piw put nanaptaniqey nānawakna? Ya uma tuwat put aw tutuqayyaniqe ōviy'o? ²⁸ Pahsat pu puma pas tutsiw'unañway hiñqaq̄waqe put aw pañqaq̄wa: Um pi put aw tutuqayi, itam pi Moses aw tutuqayya. ²⁹ God pi pas suyan Moses aw yuaaykuq̄at itam navoti'yuñwa; i' pi pay hak tuwat háq̄aq̄'ō. ³⁰ Noqw t̄aqa lavayhtiqe amumi pañqawu: Is uti pas as uma put háq̄aq̄wniqw qa navoti'yuñqw, piw pam ivosiy t̄alawna. ³¹ Noqw pi itam navoti'yuñqw God qaanhinwisq̄amuy lavayiyamuy qa navotñwu; pi hak haq̄am God kaptsi'kañw tunatyayat hinmaq̄w put pam navotñwu. ³² Hisat qatsit yayhniwhq̄at añq̄aq̄w qa hak haq̄am hakiy qapostalkañw tihtiwhq̄at posiyat t̄alawniq̄at itam navoti'yuñwa. ³³ Pi as i' t̄aqa qa God añq̄wnen soon hihta hintsakni. ³⁴ Puma lavayhtotiqe aw pañqaq̄wa: Pas as um qaanhitiput añ tihtiwkañw, ya pas piw um itamuy tutuqayna? kitotaqe put pañqw ayo t̄vaya.

Spiritual Blindness

³⁵ Noqw yaw put t̄vayaq̄at Jesus navotqe put túwahqe aw pañqawu: Ya um God Tiyat aw tuptsiwni'ta? ³⁶ Noqw pam lavayhtiqe aw pañqawu: Ya

pam hak'i, tāqa? Nu hakiy aw tuptsiwni? ³⁷ Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay um aw yori; noqw pam hapi ūmi yuaata. ³⁸ Noqw pam pañqawu: Tutuyqawhqa, nu tuptsiwa; pam kitat put aw naokiwhta. ³⁹ Noqw Jesus pañqawu: Nu hapi yep hin hintaniqat ōviy pew tūwaqatsit aw pitu, ima añ qa tayyuñqam pōsiy tālawnayaniqat ōviy'o, pu añ tālat tayyuñqam pōsiy qatālawnayaniqat ōviy'o. ⁴⁰ Noqw haqawat Pharisee-sinom put ámumyaqam iit nanaptaqe put aw pañqaqwa: Noqw itam piw qapostalya? ⁴¹ Noqw Jesus amumi pañqawu: Pay pi as uma qapostalye', soon qaanhtiput hinyuñwni; noqw pi uma postalyaqey kitotaqw, ōviy umuhqaanhtipu umuhpe hūrsti.

10

The Parable of the Sheepfold

¹ Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Hak qa hōtsíwpha kanelkimi pakit, pay nāp haqe' aqw pákihqa hapi uyiñwuniñwu, pu hakiy hihta tusoqnawhkilawhqaniñwu. ² Hōtsíwpha pákihqa hapi kanelmuy tumalay'taqaniñwu. ³ Noqw hōtsíwat aw tunatyawtaqa put aw hōtañwu, noqw kanēlom tōnayat nanaptañwu; noqw pam pumuy túñwniyamuy akw wáñwaylawñwu, nen pumuy pañqw haqami tsamiñwu. ⁴ Pu pam pokmuy nōñakne' amupyeve hinmañwu; noqw kanēlom tōnayat tuwi'yuñqe ōviy put ańkyañwu. ⁵ Nikañw puma a'lōntuy tōnayamuy qa tuwi'yuñqe ōviy hakiy alōñōt qa ańkyat, tuwat soq put apyeve watqañwu. ⁶ Yan Jesus tūwutsit añ pumuy amumi hihta

mahtakna; noqw puma put hihta lavayhtiqtat qa māmatsya.

Jesus the Good Shepherd

⁷ Pahsat pu Jesus piw amumi pañqawu: Nu hapi kanelkimiŋ hōtsíwat anta. ⁸ Inupyeve mohti ōkihqam sohsoyam uuyiñwtu, pu hihta tūnawhkilalwaqamu; noqw ikanelvohkom pumuy amumi qa tūqayyuñwa. ⁹ Nu hapi hōtsíwa; inuhpa' pákihqa hapi ayo yámakni, nen aw papkikañw pu piw añqw yaymakañw nōsiwhqey tuway'numni. ¹⁰ Pi uyiñwu ūuyniksa pítuñwu, pu hihta nīnaniksaa, pu hihta hovalaniksaa; noqw nu tuwat pumuy yesniqtat ōviy pitu, puma nukñwat qatsit qaōwihinyuñwniqat ōviy'o. ¹¹ Nu hapi kanelmuy amumi suan tunatyawmaqa. Suan kanelmuy amumi tunatyawmaqa hapi pumuy amuñem qatsiy táviñwu. ¹² Náwuspi i' ayaiwtaqa, kanelmuy qa pokmuy'taqe amumi qa suan tumalay'tañwu; nīkañw haqaqw kwéwuniqw put tuwe', kanelmuy tatamhtat, wāyañwu; noqw kwewu kanelmuy qōyañwu, pu piw tatslakñañwu. ¹³ Ayaiwtaqa wāyañwu, pam pi pay ahsatiy ōviyniñwunihqe kanelmuy qa hin amumi tunatyawtañwu. ¹⁴ Nu hapi kanelmuy amumi suan tunatyawmaqa; nihqe nu ikanelvokmuy tuwimuy'ta; noqw ivokom nuy tuwi'yuñwa. ¹⁵ Pas Ina nuy hin tuwi'taqw nu pan piw Inay tuwi'ta, nihqe nu ikanelvokmuy amuñem iqatsiy távini. ¹⁶ Pu nu piw nāt pētuy kanelmuy qa it kanelkit ep yesqamuy pokmuy'ta; pumuy nu soon qa tsamni, noqw puma itōnay nanaptani; noqw puma sūp tōnawtaqw sūka pumuy amumi tunatyawtani.

17 Noq̄w nu hapi iq̄atsiy tave' put ahoy kw̄suniq̄at ōviy Ina inumi unañway'ta. 18 Soon hak nuy iq̄atsiy nawhkini, nu nāp put távini; nu put táviniq̄ey aw ōqalat pasiwta, pu nu put ahoy kw̄suniq̄ey aw'i; yan hapi Ina imumi tutapta. 19 Noq̄w yan it lavayit ep pay piw Jew-sinom nātsiki. 20 Noq̄w kaysiwhq̄am pañq̄aq̄wa: Pam nukpanhikwsit akw tuyq̄awiwtaq̄e ōviy pas qa navoti'numa. Ya uma hinoq̄w aw tūq̄ayyuñwa? 21 Noq̄w pētū pañq̄aq̄wa: Nukpanhikwsit akw tuyq̄awiwtaq̄a qa yan yuaatañwu. Ya sen nukpanhikwsi q̄apostalyaq̄amuy pōsiyamuy tālawnani?

Jesus Is Rejected by the Jews

22 Noq̄w Jew-sinom Jerusalem epeq ura hisat namat God kīyat powatotaq̄at éphaq̄am u'nantota, tōmōhaq̄amo. 23 Noq̄w Jesus God kīyat ep haq̄am Solomon tuhōoyat añ waynuma. 24 Noq̄w Jew-sinom put aw tsovalt̄iq̄e aw pañq̄aq̄wa: Taay, ya hihsavohaq̄am itam ūmi a'nō wūwantotani? Kurs pay um pas Christ-nen itamuy suyan put āawnani. 25 Noq̄w Jesus amumi pañq̄awu: Pay pi nu umuy āawnaq̄w uma qa tūtuptsiwa. Nu Inay tuñwniyat aw yankañw iit tutmalat hintsakq̄, pam nuy hákiynihq̄at tuawi'ta. 26 Noq̄w uma qa tūtuptsiwa, ispi uma qa nuhtum ikanelvohkomyaq̄ee; pay pi nu ura umumi pañq̄awu. 27 Ikanelvohkom itōnay nanaptañwu; noq̄w nu pumuy tuwimuy'ta; noq̄w puma inuñk hinwisa. 28 Noq̄w nu pumuy q̄atsit q̄aso'taq̄at huylawu; noq̄w soon puma hovalniwyani, piw soon hak pumuy imapq̄ōlñaq̄w tusoq'ipwani. 29 Ina nuy pumuy máqahqa sohsokmuy amuhpenihq̄e pas pávani; noq̄w qa

hak pumuy Inay mapqölnaqw tusoq'ipwaniqey aw öqala. ³⁰ Ina- niqw pu nūu, itam sūkaa. ³¹ Pahsat pu Jew-sinom put tatatupyaniqe pay piw o'wat ömahtota. ³² Noqw Jesus lavayhtiye amumi pañqawu: Nu nihtiwtatqat lolmat tumalat Inay añqw umumi mahtakna. Noqw ya uma hihtawat tumalat ep nuy tatatupyani? ³³ Noqw Jew-sinom put aw pañqaqwa: Pay itam lolmat tumalat qa ép un tatatupyani, pi um God qakaptsi'lavayhti'ö; pu um pay sínonikañw pas God-nihqey pañqawhqat öviy'ö. ³⁴ Noqw Jesus amumi pañqawu: Puyaw umuhtutavoy ep qa yan pey'ta: Nu pañqawu: Uma pas hihtuya, yan'i? (Noqw pas soon tutuveni alöntini.) ³⁵ Noqw pep hapi pam hakimuy put lavayiyat ömahtotaqamuy pas hihtuyaqat amumi pañqawu. ³⁶ Noqw hintaqw öviy uma nuy qakaptsi'lavayhti'at pañqaqwa, nu Pas Hímunihqat Tiatnihqey lavayhti'ö'? Pi Ina pas nāp nuy supwataqe tūwaqatsit aw tavi. ³⁷ Ason pi nuy qa Inay tumalayay hintsakq, uma nuy qa tūtuptionsiwani. ³⁸ Nikañw kurs pay nu pas put hintsakq, nāmahin pi as uma nuy qa tūtuptionsiwani kahkañw uma hīhihta tumaltiwahqat tūtuptionsiwani; nen Ina inuhpeniqw, pu nu put epnihqat uma māmatsye' tūtuptionsiwani. ³⁹ Yantaqat ep pu as öviy piw puma put nuayaniqey antotiqw, pam pumuy māyamuy añqw ayo yāmakqe, ⁴⁰ Jordan yupqöymi pañsonihqe huruhti, ura John pay mohti kūyit akw tūtuvoylalawhqat pañsoo. ⁴¹ Noqw kaysiwahqam put aw ökiwtaye nānami lavayta: John pi qa hihta kātumalta; nikañw John pi it tāqat hin lavayhti'iw pas pam sohsoy antsa. ⁴² Noqw

pepeq kaysiwhqam put aw tūtuptsīwa.

11

The Death of Lazarus

¹ Noq̄w hak tāqa Lazarus yan mātsiwhqa Bethany kitsókit ep ki'ta, it Maryt-nikañw pu qōqayat Marthat kitsókiyamuy ep'e; noq̄w pam hak okiw tūtuyhti. ² (I' Mary hapi put atsve hihta kwanwáhovaqtuqat wihkuyit akw Tutuyqawhqat lelwit, pu hōmiy akw kukyat añ hōna; noq̄w put tupkoat Lazarus tūtuya.) ³ Paniq̄w ōviy put qōqamat hakiy Jesus aw ayataq̄w, pam pañqawu: Tutuyqawhq̄a, meh, pas aw uh'unañwa okiw tūtuya. ⁴ Noq̄w Jesus put navotqe pañqawu: I' tūya put mokniqat qa pániq'ō, pi God pas a'nō hímuniwhtiniqat ōviy'ō, noq̄w God Tiat put ahpiy pas pavan hímuniwhtini. ⁵ Noq̄w Jesus Marthat aw unañway'ta, pu tupkoyat Maryt-nikañw pu Lazarus pumuy amumii. ⁶ Noq̄w ōviy pam put navotqe pay hāk pepeq lōs talōña. ⁷ Nit it atsve pu' pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Tuma piw Judeat aq̄wya. ⁸ Noq̄w puma put aw pañq̄aqa: Tutuqaynaqa, nāt pūnat pu' Jew-sinom un̄ tatatupnīnayanīqey anhtotiq̄w, ya um pay piw aq̄wni? ⁹ Noq̄w Jesus lavayhtiqe pañqawu: Ya talōnvaqat ep tāwa añhqe qa pakwt lōq̄ sihkay'tasikis qōniltiñwu? Tālō waynumqa qa wíwakñwu, pam qatsit aw tālat aw taymañwunihqe ōviy'ō. ¹⁰ Mihikq̄ waynumqa hihta ep wíwakñwu, put ep tāla súlawniñwuniq̄w ōviy'ō. ¹¹ Yan pam lavayhtit amumi pañqawu: Itahkwatsi Lazarus pūwi, noq̄w pay nu aq̄wnen tātaynani. ¹² Pahsat

pu put aw nánatuwnayaqam put aw pañqawwa: Tutuqaynaqa, pay pi pūwe' soon qa öqawhtani. ¹³ Noqw pam mokqat Jesus pañqawhq, suhpan as pay pam puwhqe nāsuñwni'taqw put pañqawhqat puma wūwaya. ¹⁴ Pahsat pu Jesus pumuy amumi pas suyan pañqawu: Lazarus mōki. ¹⁵ Noqw nu qa épeqniqw pam panhtiqw pas nu put ep umuñem hahlayhti, uma nuy hinhtiniqat aw yórikye' inumi tūtuptsiwaniqat öviy'o. Pay itam aqwyani. ¹⁶ Pahsat pu Thomas, Didimus yan tūñwantiwhqa, suñwámuy amumi pañqawu: Itam amum aqwye', amum so'ni.

Jesus the Resurrection and the Life

¹⁷ Noqw Jesus pepeq pituqw, pay kurs pam āmiwhqe, nālös talni'ta. ¹⁸ Noqw Bethany Jerusalem áhayhpo, sukw añqw nāsamiq tutskwatuwanit pahsaphaqamo. ¹⁹ Noqw Jewsinom kaysiwhqam Marthat pu Maryt pumuy tupkoyamuy ep pumuy qahahlayhpiyamuy ep amumi unañwtapyaniqe kurs ep öki. ²⁰ Noqw yaw Jesus añqwnihqat Martha navotqe, pañqw nakwsuqe put ahsawva, noqw Mary pay nāt kiy ep qatu. ²¹ Pahsat pu Martha Jesus aw pañqawu: Tutuyqawhq, pas as um yepniqw soon itupko mokni. ²² Noqw pay nu navoti'taqw nāmahin pi yahsathaqam um God aw hihta tūviñtaqw soon pam uñ qa máqani. ²³ Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay uhtupko ahoy tātayni. ²⁴ Noqw Martha put aw pañqawu: Antsa nu navoti'taqw nuhtuñk talönvaqat epeq sinom ahoy yesvaniqw pam nuhtum ahoy tātayni. ²⁵ Noqw Jesus put aw pañqawu: Nu hapi hakiy mokiwyu añqw

ahoy tātaynañwuqa, pu qatsíhuytañwuqa; inumi tuptsiwhqa as nāmahin mokni, nīkañw pay pam qátuni. ²⁶ Pu hak qatukañw inumi tuptsiwni'taqa pas soon hisat mokni. Ya um it tūptsiwa? ²⁷ Noqw pam put aw pañqawu: Owi, Tutuyqawhqa, pay um pas Christ, God Tíatnihqat nu tuptsiwa; ura kurs pi pam hak tūwaqatsit aw pítuni.

Jesus Weeps

²⁸ Yan pam lavayhtit ahpiynihqe tupkoy Maryt nauywañwayhqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa pitu, nihqe uñ wáñwaylawu. ²⁹ Noqw panis pam put navot suñwnuptut, put aw'i. ³⁰ Noqw Jesus nāt kīmi qa pítuhqe, haqam Martha put ahsawvaqat pay nāt pep'e. ³¹ Noqw Jew-sinom Maryt amum ahpave tañawkahkañw put aw unañwtavi'yuñqam put suñwnuptut yámakmaqaw aw tayyuñqe añkya pañqawkahkañwo: Pam sumataq tūamit ep pakmumuyniqe ōviy pañsoo, kitota. ³² Pahsat pu Mary nāt Jesus haqam wunuqaw túwahqe aw pitu, nihqe put atpipo tamötswnuptut aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pas as um yepniqw soon itupko mokni. ³³ Noqw pam pakmumuyhq, pu Jew-sinom put amum ōkihqam piw tsaykitaqaw Jesus amumi yórikqe unañwpeq ōkwavakqe, ³⁴ Pañqawu: Uma haqam put taviya? Noqw puma pañqaqwa: Tutuyqawhqa, um awnen aw tātayni. ³⁵ Noqw pahsat pu Jesus paklawu. ³⁶ Pahsat pu Jew-sinom pañqaqwa: Meh, pas kurs aw unañway'ta. ³⁷ Noqw haqawat pañqaqwa: Ya sen i' qapostalqat pōsiyat tālawnaqa soon hinwat yukuqaw soon as ka mokni?

Lazarus Brought to Life

³⁸ Pu ōviy Jesus nāt qa suyan unañway'kañw tūamit aw pitu. Noqw tuhsōñaqw tūamiwta, noqw aqw owa uhtsiwta. ³⁹ Noqw Jesus pañqawu: Uma owat ayo taviyani. Noqw mokqat qōqaat Martha put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pay soon pi okiw qa hovaqtuni; pi pay nālōs talōñni'ta. ⁴⁰ Noqw Jesus put aw pañqawu: Ya ura um tuptsiwe', God ōqalayāt lolmat aw yōrikniqat nu ūmi qa pañqawu? ⁴¹ Pahsat pu mokpu haqe' qatsqat añqw puma ayo owat taviya. Noqw Jesus ōmiq tātayht pañqawu: Inaa, kwakwhay um nuy navota. ⁴² Pay pi as um sutsep nuy navotñwuniqw nu put navoti'ta; nīkañw pay ima sinom yañ hoñqam um nuy añqw távihqat tūtuptsiwaniqw ōviy nu pañqawu. ⁴³ Yan pam lavayhtit, pahsat pu a'nō pañqawu: Lazarus, yámakuul! ⁴⁴ Noqw i' mokqa pañqw yama; noqw maat kukyat amum masyuwsit akw tōnaniwta, pu taywaat hōhōnpit akw nōmiwta. Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Uma ñahyat mātapyani.

The Plot against Jesus

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lk 22.1-2)

⁴⁵ Pahsat pu kaysiwhqam Jew- sinom Maryt aw ōkihqam Jesus hihta tumaltaqat aw tātayyaqe put aw tūtuptsiwa. ⁴⁶ Noqw pay pumuy amuñaqw haqawat Pharisee- sinmuy amumiyaqe, Jesus hīhihta tumaltaqat pumuy āawnaya. ⁴⁷ Pahsat pu God awwat mohpeq momñwit Pharisee- sinmuy amumum yuaatotaniqe tsovalti, nihqe pañqaqwa: Ya itam hinhtotini? pas hapi i' tāqa hīhihta kātutmalat hintsaki. ⁴⁸ Pas itam qa aw hintsatskaqw, pam pantsakq kurs hin qa sohsoyam put aw tūtuptsiwani; noqw Rome añqw

sinom öke' itahkiy kīqötotani, pu itamuy sinmuy haqami hintsatsnani. ⁴⁹ Noqw pumuy amuñaqw haqawa Caiphas yan mātsiwhqa put yahsañwuy ep God awwat mohpeq moñw'iwtaqe pumuy amumi pañqawu: Uma qa hihta navoti'yuñwa; ⁵⁰ Piw it añ qa wūwaya: Pay hak sūka tāqa sinmuy amuñem mokniniqw pam itamuñem lomahintani. Noqw pep pu' sinom soon pas sohsoyam sұлawhtotini. ⁵¹ Pam qa nāp nahpiy yan lavayhti; nīkañw pam ephaqam God awwat mohpeq moñw'iwtaqe hihta nātoniqat pañqawu. Pam yan lavayhtiye Jesus pep tutskwat ep sohsokmuy sinmuy amuñem mokniyat añwu pay lavayhti; ⁵² Nikañw pep tutskwat ep sinmuy qa púmuy-sa amuñem-nit, pas sohsokmuy God tímuyatuy añqe' ahtsawaliwyuñqamuy piw amuñem mokni, pam pumuy sohsokmuy sūmi tsovalaniqe õviy'o. ⁵³ Pahpiy pu puma put hin nīnayaniqey nanawinya. ⁵⁴ Noqw õviy Jesus Jew-sinmuy amuhpa' pāpu qa pas mātaqpuva hinnuma; nihqe pam pañqw haqami kitsókit Ephraim yan mātsiwhqat aqw'a, tutskwat qayēwiwhpuve qalavoq'a. Nihqe pam put aw nānatuwnayaqamuy amumum pepeq qatu. ⁵⁵ Noqw Jew-sinmuy nōviwhqaam Amutsva Yūmosanihqat yan túñwantiwhqat aw pituto. Noqw nāto nōviwhqat aw qa pituqw, kaysiwhqam añ tutskwava yesqam napwatotaniqe Jerusalem ep öki. ⁵⁶ Nihqe puma Jesus õviy taynumyaye God kīyat ep hoñkahkañw nānami pañqaqwa: Ya uma hin wūwantota? Ya sen pam nōviwniqat qa awni? ⁵⁷ Noqw ima God awwat mohpeq momñwit Pharisee- sinmuy amumum put ñuayaniqey

anhtoti; nihqe ōviy kurs hak put háqamnihqat tuway'te' pañqawniqat pan yukuya.

12

Jesus Anointed at Bethany (Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Noqw pu Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwniqat aw navaysikis tālat pētiqw, Jesus Bethany ep pitu; pep Lazarus ura as mokqa qatu; ura Jesus put mokqat ahoy tātayna. ² Noqw Lazarus sinomat pep Jesus eñem tapkiqw nōvatota; noqw Martha tūnopni'ta; noqw Lazarus nuhtum put amum tunōsvoñat aw qatu. ³ Pahsat pu qōqaat Mary wihkuyit kwañwáhovaqtuqat sūp tuwanit pan putu kwusut, Jesus kuyat lelwi, nit hōmiy akw put kuyat hōna. Pam wihkuyi nard yan tūnwantiwhqe a'nō hihkay'ta. Noqw pam pantsakq kīve wihkuyit hovalañwuat tuyqawva. ⁴ Pahsat pu suhka put aw nánatuwnaqa, momñwituy amumi put mātapniqa, Judas Iscariot, it Simon tiat pañqawu: ⁵ Ya hi-noqw tis nāpi kwañwáhovaqtuqa wihkuyi qa payhp sunat sīvat ōviy huyiwhqe ōokiwayaqamuy amumi qa noiwa? ⁶ Yan pam hiñqawu, qa pas pi pas antsa ōokiwayaqamuy tunatyawkañwo, pi pam uyiñwunikañw sivamokit aw tunatyawtaqe, hihta pañsoq tañatiwhq put kimañwunige ōviy'o. ⁷ Noqw ōviy Jesus pañqawu: Uma qa wuhtit aw hiñqaqwani; pam nuy hisat tūamiwniqat aw it warani'ta. ⁸ Himu pi añ ōokiwayaqam umumum sutsep yanyuñwa; noqw pay nu qa sutsep umumum yantani.

The Plot against Lazarus

⁹ Noqw òviy kaysiwhqam Jew-sinom yaw Jesus pep qátuhqat nanapta; nihqe puma qa Jesus-sa òviy ep òki, puma it Lazarus ura pam mokiwuy ańqw ahoy tātaynaqat aw yórikyaniqey òviy pīwu. ¹⁰ Noqw òviy God awwat mohpeq momńwit pay Lazarus piw enañ nńayaniqey nńami yuaatota, ¹¹ Yaw put atsviy kaysiwhqam Jew-sinom lasyaqe Jesus aw tũtuptsiswaqw òviy’o.

The Triumphant Entry into Jerusalem
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lk 19.28-40)

¹² Noqw qavońvaqw sinom qaan’ewakw hin-taqam nòviwhqat ep òkihqam yaw Jesus Jerusalem aw pitutoqat nanaptaqe, ¹³ Puma palm-tsotskit nantaqayat ũyitotaqe, pankahkańw put ahsawvawisa pańqawkahkańwo: Öqawmańwu! Israel-sinmuy mońwíam Tutuyqawhqat natńwaniyat añ pitutoqa pas kaptsiwaa. ¹⁴ Noqw Jesus mōrot puhuwuńwiwtaqat túwahqe, epeq evetskilti; pi ura pan pey’ta: ¹⁵ Uma qa tsawiniwyuńwni, Zion ep sínomu; meh, umuhmońwi mōrot tiyat akw tsokiwmańw ańqw pituto, yan’i. ¹⁶ Noqw put aw nánatuwnayaqam as mohti ĩit qa māmatsya; nĩkańw Jesus a’no hímuniwhtiqw pahsat pu puma ura pam yan pēniwhqat u’naya, pu yan put yukunayaqata. ¹⁷ Noqw sinom put ámumyaqw pam tũamit aqw Lazarus wánwayhqe mokiwuy ańqw ahoy tātaynaqw aw tayyuńqam put tuawi’yuńwa. ¹⁸ Paniqw òviy sinom piw put ahsawvawisa, yaw pam it kātumalat tumaltaqat nanaptaqe òviy’o. ¹⁹ Noqw òviy Pharisee-sinom nńami pańqaqwa: Meh, itam qa hihta aniwni’wisa; sinom sohsoyam put ańkya.

Some Greeks Seek Jesus

²⁰ Noq̄w hakim Greek- sinom okiwlalwaniqe nuhtum nōviwhq̄at ep öki. ²¹ Nihq̄e puma Philip Galileet ep kitsókit Bethsaidat añq̄wnihq̄at aw ökihq̄e pañq̄aq̄wa: Tāqa, itam as Jesus aw yórikyaniq̄ey nānawakna. ²² Noq̄w Philip Andrew awnihq̄e put āawna; noq̄w Andrew Philip amum Jesus put āawna. ²³ Noq̄w Jesus lavayhti q̄e amumi pañq̄awu: Nu Sinot Tiat pas hímuniwh̄tiniq̄at hapi aw pitu. ²⁴ Pas antsa, pas antsa nu umumi pañq̄awni: Pas söhövosi tutskwami qa pohse', qa hovare', sutsep sūkaniñwu; pas pam hovare', pep-sa a'nö aniwnañwu. ²⁵ Qatsiy kahkawnaqa put kwayhni; pu yep qatsit ep pas nāp qatsiy aw qa suhta q̄'ewnihq̄a hapi qatsit qaso'taq̄at himuy'vani. ²⁶ Inuñem tumalay'taniq̄ey nāwaknaqa pas kurs hin qa inuñkni, nen nuy háq̄amniq̄w itumal'aya piw pepni. Pu inuñem tumalay'taq̄a Inay ahpiy kaptsi'tiwni.

Jesus Speaks about His Death

²⁷ Pas nu hin unañwti. Ya sen nu hiñq̄awni? Inaa, um it tuwanit añq̄w nuy ayo távini, sen nu kítani? Noq̄w pi nu yaniq̄w it tuwanit aw pitu. ²⁸ Inaa, um pas hímuni q̄ey namtaknani, nu kítani. Pahsat pu öveqatsit añq̄w hakiy tōnaat pañq̄awu: Nu pas hímuni q̄ey pay namtakna, nihq̄e nāt nu piw panhtini. ²⁹ Noq̄w öviy sinom pep hoñq̄am put nanapta q̄e úmukq̄at pañq̄aq̄wa; noq̄w haq̄awat pañq̄aq̄wa: God hoñviayaat put aw yuaayku, kitota. ³⁰ Noq̄w Jesus lavayhti q̄e pañq̄awu: I' hakiy tōnaat qa inuñem töq̄ti, pi umuñem'i. ³¹ Pu' hapi it qatsit

tunatyayat añ hinwisqamuy amuñem hin yukil-tini; pu' hapi yep qatsit aw moñwi ayo tūwiwni. ³² Noqw nūu, ason nu nahoylehtsit ep hāyiwe', nu sinmuy sohsokmuy nāmi tsovalani. ³³ Yan pam hin mokniqey lavayhti qe pañqawu. ³⁴ Noqw sinom lavayhtoti qe put aw pañqaqwa: Pi itam tutavot añqw nanaptaqw yaw Christ sutsep qátuni; noqw hinoqw Sinot Tiat pas kurs hin qa nahoylehtsit ep hāyiltiniqat um pañqawu? Ya i' Sinot Tiat hak hímuu? ³⁵ Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay nu tālat ankañw umumum hihsavo yantani; nāt tālat umumum yantaqw uma kwilalatotani, noqw qatāla umuy qa wihkini; taq qatalpuva kwilalataqa haqaminihqey qa navoti'tañwu. ³⁶ Nu nāt umumum yantaqw uma inumi tūtuptsiwē', talpuva hinwisni; nen uma tālat ep sinoiwyuñwni.

The Unbelief of the Jews

Yan Jesus lavayhtit ahpiynihqē pumuy amuñaqw nātupka. ³⁷ Noqw pay as pi nāmahin pam pumuy amutpik nihtiwtat qat hihta kātumalat mahtaknaqw puma put aw qa tūtuptsiswa. ³⁸ Yan God lavay'ayaat Esaias hin lavayhti qat aw antsaniwa. Ura pam pañqawu: Tutuyqawhqa, ya hak itahtuawiy tuptsiswa? Ya Tutuyqawhqa hakiy aw oqalay mahtakna. ³⁹ Yanta; noqw ōviy soon put tūtuptsiwani, ura Esaias piw pañqawhqa ōviy'o. ⁴⁰ Pam pumuy pōsiyamuy qatālawna, pu pumuy unañwayamuy owata, taq ka puma pōsiy akw tutwakahkañw, pu unañway akw māmatsye', ahoy nānamtōkyaqw, nu pumuy qalaptsinani. ⁴¹ Yan ura Esaias lavayhti God pitsánwayat lolmat aw yórikqee,

nihqe put hakiy lavayhti. ⁴² Noqw pay as pi nāmahin yantaqw pay imuy mohpeq momñwituy amuñaqw kaysiwhqam nuhtum put aw tūtuptsiwa; nīkañw pay Pharisee- sinmuy amutsviy put qa pañqaqwa, hakton sen puma tsotsvakikimi pumuy amumi uhtayaniq'ö. ⁴³ Puma pi sinmuy amuñaqw tayawinpit nānawaknaqe, God añqw tayawinpit qa hihtatota.

Judgment by Jesus' Word

⁴⁴ Noqw pu' Jesus tsa'lawhqe pañqawu: Inumi tuptsiwni'taqa hapi qa inumi tuptsiwni'tat, hakiy añqw nuy távihqat aw tuptsiwni'tañwu. ⁴⁵ Pu inumi taytaqa hapi nuy añqw távihqat aw tayma. ⁴⁶ Nu tāla sinmuy amumi pitu, inumi tuptsiwni'taqa haqe' qatālat qa añ hinmaniqtat öviy'o. ⁴⁷ Nu sinmuy amuñem hin yukunaniqe qa paniqw pew pitu, pi nu sinmuy ayo óyaniqe pitu. Nihqe öviy nāmahin pi hak ilavaiy navotkañw put qa tuptsiwhq nu qa put hinwat yúkuñwu. ⁴⁸ Hak nuy qa nakwhakañw ilavaiy qa ömahtaqa hihta akw hinwat yukuniwni. Ilavayi hapi so'ñwamiq put hin yukunani. ⁴⁹ Pi nu qa nāp nahpiy yuaata. Ina nuy añqw távihqa hapi pas nāp nuy hihta hiñqawniqat inumi tutapta, pu hihta hin lavayhtiniqtat piwu. ⁵⁰ Noqw nu navoti'taqw Ina hihta tutaptaqe sinmuy qatsit qaso'taqat himuy'vayaniqtat öviy put tutapta. Noqw paniqw hapi öviy pam inumi hin tutaptaqtat nu panwat sohsok yuaayku.

13

Jesus Washes His Disciples' Feet

¹ Noq̄w Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwniqat nāt aw qa pituq̄w, Jesus yep it qatsit añq̄w Nay awniqey navoti'ta; nihqe sinomat it qatsit ep hinnumyaqamuy amumi unañway'taqe pam yūmosa so'ñwamiq pumuy amumi unañway'ta. ² Noq̄w tapkiq̄w pumuy nōnōsaq̄w, Nukpana Simon tiyat Judas Iscariot Jesus momñwituy amumi mātapniqat pan unañwtoyna. ³ Noq̄w Jesus navoti'taq̄w, Naat sohsok hihta aw öqalat put aw noa; noq̄w pam God añq̄w pítuhqe piw God aw áhoyniqey navoti'kañw, ⁴ Tunösvoñat añq̄w wunuptut, napnay tavi; nit höhönpit kwusut, put kwewhta; ⁵ Nit pu tsaqaptat aq̄w kuyht, pahsat pu put aw nánatuwnayaqamuy kukyamyuy pāhomhtivat, nihqe höhönpit kwewhtaqey akw kukyamyuy hönhta. ⁶ Pu öviy pam Simon Peter aw pituq̄w, Peter put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, ya pas pay um ikukuy pāhomni? ⁷ Noq̄w Jesus lavayhtiye aw pañqawu: Pay nu hihta hintsakq̄ um nāt qa mātsi'ta; pay ason um soon qa māmatsni. ⁸ Noq̄w Peter put aw pañqawu: Pay um pas soon hisat ikukuy pāhomni. Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Pas nu uhkukuy qa pāhomq̄w pay nawus um qa isinoni. ⁹ Simon Peter put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, turs qa ikukuy- sa- nit imay iqötoy enañ pīw um pāhomni. ¹⁰ Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Pay pāhom'iwhqa soon pas sohsovik pāhom'iwni, pay kuk'at-sani, pi pay sohsovik kwañw'eway'o. Noq̄w uma hapi kwañw'e'wayomu, nīkañw pay qa sohsoyamu. ¹¹ Pam hakiy momñwituy amumi put mātapniqat navoti'taqe öviy pañqawu: Uma

qa sohsoyam kwañw'e'wayomu, kita. ¹² Pu òviy pam pumuy kukyamuy pāhomt, pu napnay añ pakit, pu qatuptut, amumi pañqawu: Ya nu umuy hintsanqat uma māmatsya? ¹³ Uma nuy Tutuqaynalalwakahkañw pu Tutuyqawhgalalwa; nihqe uma súañqaqwa, pi nu' pam'i. ¹⁴ Noqw kurs nu umumi tutuyqawhqa, pu umuy tutuqaynaqa umuhkukuy pāhomqw, soon tis uma umuhkukuy nāhoy qa nāvahomnayamantani. ¹⁵ Pi nu umuy hinyaniqat umumi mahtakna, nu umuy hin yūkunaqw pan uma hinwisni. ¹⁶ Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Pay tūwiki moñwiw epnihqe qa pavan pasniñwu, pu ayatiwhqa put ayataqat epnihqe qa pavan pasniñwu. ¹⁷ Noqw uma iit navoti'kahkañw añ hinwise' hahlayyani. ¹⁸ Nu umuy qa sohsokmuy lavayhti; nu hakimuy namorstaqey tuwimuy'ta. Noqw pay pi tutuvenit anhtiniqw òviy i' hak inumum tūmoytaqa inumi nukpanhtini. ¹⁹ Noqw nāt put qa aw pituqw nu añwu pay umuy āawna. Noqw hisat put paniwhitiqw, nu Christ-nihqat uma tuptsiwyani. ²⁰ Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Ason nu hakiy haqami ayataqw, hak put pās távihqa hapi nuy pās távini; pu nuy pās távihqa hapi nuy añqw távihqat pās távini.

Jesus Predicts His Betrayal

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lk 22.21-23)

²¹ Yan Jesus lavayhtit, qahahlayhtiye pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Uma haqawa momñwituy amumi nuy mātapani. ²² Pahsat pu put aw nānatuwnayaqam haqawat pa pam pañqawhqt wūwantotaqe nānahpa'

yoyrikya. ²³ Noqw suhka put aw nánatuwnaqa pep Jesus tawitsqayat aw tahtsikiwta, pas Jesus aw unañwaata. ²⁴ Noqw Jesus hakiy pañqawhqat pam put tūviñtaniqat Simon Peter put aw māmasa. ²⁵ Pu ōviy pam Jesus tawitsqayat aw tahtsikiwkañw put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, ya hakni? ²⁶ Jesus hu'waqe aw pañqawu: Pay nu nōvat mórokmat, hakiy put maqaqw pamni. Pu pam nōvat móroknaqe, Simon tiyat Judas Iscariot put maqa. ²⁷ Noqw pam panhtiqw, pahsat pu Satan put unañwmiq paki. Noqw pahsat pu Jesus put aw pañqawu: Um hihta hinhtiniqey its panhtini. ²⁸ Noqw qa haqawa tunösvoñat aw qátuhqa put hinoqw pan lavayhtiqat māmatsi. ²⁹ Judas pi sivamokit tavi'ta; noqw suhpan pam pumuy nōviwhqat ep hihta hinhtotiniqat Jesus put aw pañqawhqat haqawat wūwaya, pu sen pam ōokiwyaqamuy hihta huytaniqat pañqawhqa. ³⁰ Noqw ōviy pam nōvat mórokput sowat, pahsat pay pañqw yama. Noqw míhikiwta.

The New Commandment

³¹ Pu ōviy pam yámakmaq, Jesus pañqawu: Pu' hapi nu' Sinot Tiat pas pavan hímuniwhtini; noqw God piw inuhpiy panhtini. ³² Noqw kurs God inuhpiy hímuniwhte', pay soon pam tuwat qa nahpiy nuy pas pavan hihtatani; nihqe soon qa pay put panhtini. ³³ Itimu, nāt nu hihsavo umumum yantani. Noqw uma as nuy hepyani; noqw ura nu Jew-sinmuy amumi hin lavayhtiqe pay nu hapi piw pan umumi lavayhtini: Nuy haqaminiqw soon uma pañsoyani, ura nu kita. ³⁴ Nu umumi pūhut tutaptani: Uma nānami

unañway'yuñwni; nu umumi hin unañway'taqat pan piw uma nānami unañway'yuñwni. ³⁵ Umuy nānami unañway'yuñqw pantaqat ahpiy sinom sohsoyam uma inumi nānatuwnayaqat nanaptani.

Jesus Predicts Peter's Denial

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lk 22.31-34)

³⁶ Simon Peter put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, ya um haqamii? Jesus lavayhtiqe aw pañqawu: Pay nuy haqaminiqw um kurs hin nāt inuñkni; nikañw pay ason um soon qa inuñkni. ³⁷ Peter put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, ya hinoqw nu soon pay pu' uñkni? Nu uñem iqatsiy táviniqey suhtaq'ewa. ³⁸ Jesus lavayhtiqe aw pañqawu: Haw um inuñem uhqatsiy táviniqey suhtaq'ewa? Pas antsa, pas antsa nu ūmi pañqawni: Pay ason pas um nuy qa tuwi'taqey pāyis pañqawhq pu' taqákowāko töqtini.

14

Jesus the Way to the Father

¹ Uma qa hin unañway'yuñwni, uma God aw tuptsiwni'yuñwa; uma piw inumi tuptsiwni'yuñwni. ² Inay kīyat ep yeyespi qaöwíewa, pi as qa pantaqw soon nu umuy qa āawnani. Nu umuñem qenitato. ³ Noqw nu ahpiyenen umuñem qenite', nu piw añqwni; nen umuy nāmi ökínani; noqw nuy háqamniqw uma piw pepyani. ⁴ Pu nuy haqaminiqw uma navoti'yuñwa; pu uma aqw pöhut tuwi'yuñwa. ⁵ Thomas put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, um haqaminiqw itam qa navoti'yuñwa; noqw ya itam hin aqw pöhut tuwi'yuñwni. ⁶ Noqw Jesus put aw pañqawu: Nu hapi God aqw pöhu, pu navoti pas

antsanihq̄a, pu qatsi. Soon hak Inay awni, pas inuhpanen-saa. ⁷ Pi as uma nuy tuwi'yuñwe' soon uma Inay piw qa tuwi'yunwni; noqw yahpiy haqahpiy uma put tuwi'yuñwa; nihqe uma aw yórikya. ⁸ Noqw Philip put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, um Unay itamumi mahtaknaqw itam pañso uyiwaltotini. ⁹ Noqw Jesus put aw pañqawu: Pas as nu wūyavo umumum yantaqw, ya um nāto nuy qa tuwi'ta, Philip? Inumi yórikqa hapi Inay aw yori; noqw piw um nuy umumi Inay mahtaknaniqat inumi pañqawu. ¹⁰ Ya nu Inay amum sūkanihqat um qa tuptsiwa? Soñawnen pi nu put epniqw pu pam inuhpee. Nu umumi hihta lavayhte', qa nāp nahpiy lavayhtiñwu; pi Ina inuhpe qátuhqa tumalat hintsaki. ¹¹ Nu Inay epniqw pu Ina inuhpenihqat uma tūtuptsiwani; hal kurs uma qa pantotini, ñas'ew uma itumalay ahpiy inumi tūtuptsiwani. ¹² Pas antsa, pas antsa nu umumum pañqawni: Inumi tuptsiwhqa nuy hīhihta hintsakqat piw hintsakni, pu iit epnihqe pas pávanyaqat pam hintsakni, nu Inay awniniqw ōviy'o. ¹³ Pu uma ituñwniy aw yankahkañw nāphihta ōviy tūviñtotaqw, nu put panhtimantani; noqw Ina Tiy ahpiy pas pavan hímuniwhtini. ¹⁴ Uma ituñwniy aw yankahkañw nāphihta ōviy tūviñtotaqw nu put panhtimantani.

The Promise of the Holy Spirit

¹⁵ Kurs uma inumi unañway'yuñwe', itutavoy añ hinwisni. ¹⁶ Pu nu Inay aw nāwaknani, noqw piw pam sukw umumum unañwtavi'taqat umumum távini, it Qahováriwtaqat Hikwsita. Noqw pam umumum sutsep yante', ¹⁷ Umuy hihta pas antsanihqat

tutuqaynani. Put hapi ima yep qatsit tunatyayat an hinwisqam kurs hin kwusuyani, puma put qa tuway'yuñqe òviy'ò, piw qa tuwi'yuñwa. Noqw uma pi put tuwi'yuñwa, pam umumum yantaqw òviy'ò, nihqe nāt pam umuh'unañwpeq qátuni. ¹⁸ Pay nu soon umuy nal'oyni; pay nu nāt piw añqw umumuni. ¹⁹ Nāt hihsavoniqw pay yep qatsit tunatyayat an hinwisqam inumi qa yórikyani, nīkañw uma inumi yórikyani. Pi nuy qatuqw òviy piw uma yesni. ²⁰ Noqw pep pu' uma nuy Inay epnihqat nanaptani; pu pan piw uma inuhpeyani, pu nu umuhpeni. ²¹ Itutavoy oyi'kañw an hinmaqa hapi inumi unañway'tani; pu inumi unañway'taqat aw Ina unañway'tani; noqw nu put aw unañway'tani, nen aw namtaknani. ²² Noqw suhka Jesus aw nánatuwnaqa Judas yan mātsiwa. Qa pam momñwituy amumi Jesus mātavi. Noqw pam Jesus aw pañqawu: Tutuyqawhqa, ya hintaqw òviy um itamumi namtaknat, yep qatsit tunatyayat an hinwisqamuy amumi qa namtaknani? ²³ Noqw Jesus lavayhtiçe put aw pañqawu: Pay inumi unañway'taqa soon ilavayiy qa an hinmani; noqw Ina put aw unañway'tani; noqw itam put awnen unañwayat ep qátuni. ²⁴ Inumi qa unañway'taqa hapi soon ilavayiy an hinmani. Noqw nu umumi lavayit yuaataqw pam qa inuhpiy'ò, pam nuy añqw távihqat Inay ahpiy'ò. ²⁵ Noqw nu nāt umumumnikañw iit umumi yuaayku. ²⁶ Noqw nu pan Inay aw nāwaknaqw, pam umumi unañwtavi'taqat Qahováriwtaqat Hikwsit umumi távini. Noqw pam umuy sohsok hihta tutuqaynani; nen nuy

hihta umumi lavayhtiqat umuy sohsok ahoy u'nanani. ²⁷ Uma suyan unañway'yuñwni, nuy suyan unañway'taqat pan'i. Yep qatsit tunatyayat hinwisqam hakiy suyan unañway'taqat paysoq lavaytañwu; noqw nu qa panwat umumi yuaata. Uma qa hin unañway'yuñwni, piw umuh'unañwa qa tsawiniwyuñwni. ²⁸ Uma nanaptaqw ura nu umumi pañqawu: Nu ahpiynit piw añqw umumini. Pi uma inumi unañway'yuñwe' soon inumum qa hahlayhtotini, nu Inay awniqey pañqawhqat ep'e, pi Ina inuhpenihqe pas pávani. ²⁹ Noqw nāt hapi aw qa pituqw, pay nu añwu umuy āawna, hisat aw pituqw uma tūtuptsiwaniqat öviy'o. ³⁰ Yahpiy hapi nu pāpu soon pas umumi yuaatani, taq Nukpana, yep qatsit ep moñw'iwtaqa añq'ö, noqw pam qahaqam hihta ep inumi tuyqawi'ta. ³¹ Noqw Ina inumi hin tutaptaqw nu pan hinma. Noqw put pantaqat akw yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam nu Inay aw unañway'taqat nanaptani. Huvam hoñvaa; itam yañqw ahpiyyani.

15

Jesus the Real Vine

¹ Nu hapi ovauyit pas antsanihqat anta, Noqw Ina hapi ūyi'taqa. ² Inuhpiy hohtakiwtaqa qa himuy'vañwuqat pam ayo túkuñwu; pu pölöy'vañwuqat pam papsiñwu, noqw pahsat pu pam wūhaq aniwnañwu. ³ Noqw uma hapi it lavayit nu umumi lavayhtiqat akw kwanw'e'way'iwyuñwa. ⁴ Uma inumi wiwyuñwni, noqw nu umumi wiwtani; soon ovauyit ahpiy hohtakiwtaqa nāp natsviy hihta himuy'vañwu,

pas pam kopölvuy aw wiwte'sa hihta aniwnañwu; noqw pan hapi uma inumi qa wiwyuñwe', soon hihta aniwnayani. ⁵ Nu hapi ovauyi; noqw uma hapi ahpiy hohtakiwyuñqamu. Nu hakiy aw wiwtaqw pam inumi wiwte' a'nö himuy'vamantani; pi uma qa inutsviye', soon hihta apitotini. ⁶ Inumi qa wiwtaqa lakput hohtakiwtaqat an ayo tüviwñwu; noqw sinom put tsovalaye', qõhit aqw maspaye', put taqtsokyañwu. ⁷ Kurs uma inumi wiwyuñwe', piw ilavayiy umuh'unañwpeq pani'yuñwe', pep pu' uma hihta nānawakne', put õviy tüviñtotamantani; noqw pam umumi antsaniwmantani. ⁸ Uma a'nö aniwnaye', yan Inay pas pavan māaktotani; pu piw yan uma pas antsa inumi nānatuwnayaqamyani. ⁹ Nu hapi pas Inay inumi hin unañway'taqat pan nu umumi unañway'ta; uma suan hinwisq nu umumi unañway'tani. ¹⁰ Uma itutavoy añ hinwisq pan nu umumi unañway'tani, pas nu Inay tutavoyat añ hinmaq w pam inumi unañway'taqat pan'i. ¹¹ Noqw uma pas hinhaqam hahlayhtotiniqat õviy nu umumi yan lavayhti; nu pas hinhaqam hahlayhti qat pan'i. ¹² Noqw nu yan umumi tutaptani: Uma nānami unañway'yüñwni, pas nuy hin umumi unañway'taqat pan'i. ¹³ Kurs hak tāqa kwatsmuy amuñem qatsiy tave' suyan pi pam pumuy amumi pas pavan unañway'taqe õviy panhtini. Noqw qa hak put tāqat epnihqe pas pavan nuhtumi unañway'ta. ¹⁴ Uma nuy umumi hin tutaptaqat añ hinwise' ikwátsimyani. ¹⁵ Yahpiy hapi nu pāpu umuy qa tüwiktuñwantani, taq tüwiki moñwiw hihta hintsakq put qa navoti'tañwu.

Nīkañw nu umuy ikwátsimyaqat pan túnwanta; pi nu Inay añqw hihta navotqey umuy sohsok āawna. ¹⁶ Qa uma hapi nuy namorstota, pi nu hapi umuy namorstaqe umuy sinmuy tsovalayaniqat ōviy ayata; noqw tsovalniwyaqam qa hovalniwyani; noqw uma ituñwniy aw yankahkañw Inay aw hihta tūviñtotaqw pam umuy put máqamantani. ¹⁷ Nu umumi yan tutaptani: Uma nānami unañway'yuñwni.

The World's Hatred

¹⁸ Kurs yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam umumi qa suhtaq'ewyaqaw pay ura puma inumi mohti qa suhtaq'ewyaqat uma u'ni'yuñwni. ¹⁹ Pi as uma yep qatsit tunatyayat añ hinwisq, pay put añ hinwisqam soon umuy qa hahlayyani; noqw uma pi yep qatsit tunatyayat qa añ hinwisq nu umuy put añqw namorsta; noqw ōviy yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam umumi qa suhtaq'ewya. ²⁰ Ura nu umumi lavayhtiqw uma put u'ni'yuñwni; pay tūwiki moñwiy epnihqe qa pavan pasniñwu; noqw kurs sinom nuy okiwsasne' soon umuy piw qa okiwsasnani; kurs ilavayiy añ hinwise' pay soon piw umuhlavayiy qa añ hinwisni. ²¹ Nikañw pay uma isinomniqw ōviy puma umuy yan hintsatsnani, nuy añqw távihqat qa tuwi'yuñqe ōviy'ō. ²² Pay nu pítuhqe pumuy amumi yuaaykuqw puma inumi qa tuptsiwyaqe qaanhtoti. Kurs puma ilavayiy qa nanapte' pay soon pas qaanhtotini. Nihqe pu' hapi puma kurs hihta akw qaanhtipuy tupkayani. ²³ Inumi qa suhtaq'ewnihqa hapi piw Inay aw qa suhtaq'ewa. ²⁴ Nu pumuy amutpik nihtiwhtaqat kātutmalat

hinhti. Qa hak inuhpenihqe hihta kātumalta. Kurs puma itutmalay aw qa yórikye' pay soon pas qaantotini; noq̄w pi as puma put aw yórikyakahkañw inumi qa suhtaq'ewya, pu Inay piw aw'i. ²⁵ Ura pumuy tutuveniyamuy añ yan pey'ta: Nuy qa hinhti q̄w puma inumi qa suhtaq'ewya, yan'i. Noq̄w puma hin pey'taqat anhtoti. ²⁶ Nikañw ason nu umumi unañwtavi'taqat Qahováriwtaqat Hikwsit Inay añq̄w ayataq̄w, pam hihta pas antsanihqat umuy tutuq̄aynat, nuy hákiynihqat sinmuy āawnani. ²⁷ Pu uma piw pas nāp hihta aw yórikyaqey tuawi'yuñwni, uma yayhniwhqat añqaq̄w inumum hinnumyaq̄e òviy'o.

16

¹ Uma qa hin unañwtotiniqat òviy nu umumi yan lavayhti. ² Nāt sinom hihta aw tōnawyuñqey añq̄w umuy ayo ipwayani; tis pi nāt òviy puma umuy qōq̄yaniqat aw pítuni; noq̄w panhtiqa God enem tumaltaqey wūwamantani. ³ Puma hapi Inay nuy enañ qa tuwi'yuñq̄e òviy umuy panhtotini. ⁴ Nikañw ason hisat aw pituq̄w ura nu umuy añwu pay put āawnaqat uma u'nayaniq̄w òviy nu umumi yan lavayhti, nāwuspi nāt nu umumumnihq̄e òviy qa mohtihq̄a umumi iit yuaayku.

The Work of the Holy Spirit

⁵ Noq̄w pu' hapi nu Inay nuy añq̄w távihqat ahoy awni. Noq̄w uma qa haq̄awat nuy haq̄aminiqat tūviñta. ⁶ Noq̄w pay pi nu umumi iit lavayhti q̄w òviy umuh'unañwa pas qa hahlayhtoti. ⁷ Noq̄w pay nu umumi pas qaatsat pañqawni: Pas nuy ahpiyniniq̄w pam umuñem lomahintani;

pi nuy qa ahpiyniqw umumi Unañwtavi'taqa soon umumi pítuni, pi nu ahpiyen añqw put umumi távini. ⁸ Ason pam pite' yep qatsit tunatyayat añ hinwisqamuy qaanhtotiqtat pumuy navotnani, pu hakiy hin suan hinmaqat pumuy māmatsnani, pu God sinmuy hin yukunaniqtat amumi mahtaknani. ⁹ Pam pumuy inumi qa tuptsiwyaqe qaanhtotiqtat pumuy navotnani. ¹⁰ Piw nuy suan hinmaqat pumuy māmatsnani, Inay awnihqtat akw'a; noq̄w uma pāpu inumi qa yórikyani. ¹¹ Piw God sinmuy hin yukunaniqtat amumi mahtaknani, pi pam yep qatsit aw moñwit pay eñem yúkuqe pas qahihtata. ¹² Nāt nu nihtiwhtaqtat hihta umumi yuaaykuniq̄w, uma kurs hin nāt put sohsok ömahtotani. ¹³ Nikañw ason i' Hikwsi pas antsanihqa pite', pam sohsok antsanihqtat umuy māmatsstoynani; pam qa nāp nahpiynihqtat yuaataniqee. Pam hihta navote' put yuaaykumantani, pu pam hīhihta nātoyaniqtat umuy āwintani. ¹⁴ Ason pam nuy pas pavan hihtatani, pi pam itutuqayhpiy ömahtat, put umuy āwintani. ¹⁵ Inay tutuqayhpiat sohsoy piw itutuqayhpi, paniq̄w öviy nu pañqawu: Pam ason itutuqayhpiy ömahtat, put umuy āwintani.

Sadness and Gladness

¹⁶ Nāt hihsavoniq̄w pay uma inumi qa yórikyani, pu piw pay hihsavoniq̄w uma inumi yórikyani, nu Inay awniniq̄w öviy'o. ¹⁷ Pahsat pu put aw nánatuwnayaqam haqawat nānami pañqaqwa: Ya sen pam hihta itamumi lavayhtiqe pañqawu: Nāt hihsavoniq̄w pay uma inumi qa yórikyani, pu piw pay hihsavoniq̄w uma inumi yórikyani, pu

Nu Inay awniniqw òviy'ò, kita? ¹⁸ Noqw òviy puma pañqawwa: Ya sen pam hihta pañqawhqe Hihsavoniq'ò, kita? Itam hihta pañqawhقات aw māmatsya. ¹⁹ Noqw puma as put tūviñtotaniqey nānawaknaqw Jesus navoti'taqe amumi pañqawu: Ya nu umumi Pay hihsavoniqw uma inumi qa yórikyani, pu piw pay hihsavoniqw uma inumi yórikyani, kítaqat uma nātuviniñlalwa? ²⁰ Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Nāt uma tsaykitani, pu pas hihta ep qahahlayhtotiqey pan hinqawani; noqw tuwat yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam hahlayyani, noqw úmawat qahahlayyani; nikañw pay umuhqahahlayhpi hahlayhpiniwhtini. ²¹ Wuhti tihtatutuyné' qahahlayñwu, tuwaniyat aw pítuñwuniqw òviy'ò; nikañw ason pam tihte' pahsat kānavotpiy pāpu qa u'ni'tañwu, sino tūwaqatsit aw tihtiwhq put ep hahlayñwunihqe òviy'ò. ²² Noqw pan uma qahahlayyani; nikañw pay nu nāt piw umumi pohtani, noqw umuh'unañwa hahlayhtotini, pu umuhhahlayhpiy soon himu sohtapnani. ²³ Pu hisat aw pituqw uma soon pāpu nuy hihta tūviñlawni. Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Uma ituñwniy aw yankahkañw Inay aw nāp hihta òviy tūviñtotaqw pam umuy put máqamantani. ²⁴ Yuk pahsavo hapi uma qa hisat nāt ituñwniy aw yankahkañw hihta òviy tūviñtota. Uma aw tūviñtote' òmahtotani, nen pas hinhaqam hahlayhtotini.

Victory over the World

²⁵ Yan nu pay tupkiwtaqat umumi yuaayku; ason hisat aw pituqw pep pu' nu soon pāpu

ilavayiy tupkitat, umuy Inay pas suyan āawnani. ²⁶ Ason pep pu' uma ituñwniy aw yankahkañw hihta òviy tūviñlalwani. Noq̄w nu umuñem Inay aw tūviñtaniqey hapi qa pañqawu; ²⁷ Pi Ina pas nāp umumi unañway'taqw òviy'ò, ispi uma inumi unañway'yuñq'ò, nihqe nu God añqw pítuhqat uma tūtuptionsiwa. ²⁸ Nu Inay añqw yámakqe, tūwaqatsit aw pitu; nit pu' nu tūwaqatsit mātapt, Inay awni. ²⁹ Noq̄w put aw nánatuwnayaqam put aw pañqaqwa: Meh, pu' hapi um pas suyan yuaaykuqe, pāpu qa sómokit lavayhti. ³⁰ Pu' hapi itam uñ sohsok hihta navoti'taqat tūtuptionsiwa; noq̄w soon kurs pas hak sōwu hihta tūviñlawni. It akw pu' itam uñ God añqw pítuhqat tūtuptionsiwa. ³¹ Noq̄w Jesus lavayhtiye pumuy amumi pañqawu: Ya uma pu' tūtuptionsiwa? ³² Meh, aw hapi pituto, híkis pay aw pítsíwta, uma tatslake', nanāp umuhkiy añhqe nankwuse', nuy nalmatapyaniqat aw'i. Nikañw pay nu qa nālaa, pi Ina inumuma. ³³ Uma inuhpe kwak-whaiwyuñwniqat òviy nu umumi yan lavayhti. Uma tūwaqatsit ep kānanvotyani; nikañw pay uma su'qawyuñwni, nu hapi yep qatsit áñwuta.

17

Jesus Prays for His Disciples

¹ Yan Jesus lavayhtit, òmiq tātayht, pañqawu: Inaa, aw hapi pitu; um Uhtiy pas hímuniqat pan nuhtumi mātaktani, noq̄w Uhti tuwat uñ pan mātaktani. ² Pi um Uhtiy sohsokmuy sinmuy amumi òqalat maqa, nihqe hakimuy hihsa'nihqamuy put aw noaqw, pam qatsit qaso'taqat amumi nóaniqat um pan put enem

yuku. ³ Noq̄w hak uñ pas suhka antsa God-nihq̄at tuwi'te' pu Jesus Christ uhpiy taviwhq̄at piw tuwi'te' q̄atsit q̄aso'taq̄at himuy'vani. ⁴ Nu tūwaq̄atsit ep uñ pas hímunihq̄at nuhtumi mātakta; um nuy hihta tumalat ayataq̄at hapi nu yuku. ⁵ Noq̄w taay, Inaa, ura tūwaq̄atsit nāt qa háq̄amniqw nu úmumnihq̄e lolmat tālawñwat pitsánway'ta. Noq̄w ōviy nu ūmi pituq̄w um piw pan nuy lomavitsañwtoynani. ⁶ Um sinmuy amuñaq̄w hakimuy inumi noaq̄w nu uñ hákiyñihq̄at pumuy āawna; puma as úhimumyaq̄w um pumuy inumi noa, noq̄w puma uhlayayiy añ hinwisa. ⁷ Nihq̄e um hihta inumi noaq̄w pam sohsoy ūñaq̄wnihq̄at puma nanapta. ⁸ Pi um it lavayit inumi mātapq̄ nu amumi put mātavi; noq̄w puma put ōmahtota, nihq̄e nu ūñaq̄w yámakq̄at pas suyan nanaptaq̄e pay um pas nuy añq̄w távihq̄at tūtuptsiwa. ⁹ Nu pumuy amuñem okiw nāwakinta; nu yep q̄atsit tunatyayat añ hinwisq̄amuy qa pumuy amuñem nāwakinta; um hakimuy inumi noaq̄w nu pumuy amuñem nāwakinta, puma uhsinomniqw ōviy'o. ¹⁰ Noq̄w sohsoyam isinom uhsinomu, pu sohsoyam uhsinom isinomu, noq̄w nu amuhpiy pas hímuniwhti. ¹¹ Noq̄w nu hapi pāpu qa tūwaq̄atsit ep hinnuma, noq̄w ima nāt tūwaq̄atsit epya; noq̄w nu yañq̄w ūmii. Qahováriwhpu Inaa, um hakimuy inumi nóahq̄ey pumuy pas nāp uhtuñwniy ōq̄alayāt akw oyi'tani, noq̄w puma sūkayani, itamuni. ¹² Nu nāt tūwaq̄atsit ep pumuy amumum hinnumq̄e uhtuñwniy añ pumuy oyi'ta; um hakimuy inumi noaq̄w nu pumuy pās oyi'taq̄w qa himuwa haq̄ami hiniwhti, pay i'

súlawhtiniqey namorstiwhqa-saa, hin pey'taqat anhtiniqat ōviy'o. ¹³ Noqw nu yahsatniqw yañqw ūmii, nihqe okiw pas pay imuy unañwpeq ihahlayhpiy aniwni'yuñañniqat ōviy nu tūwaqatsit ep yan hiñqawlawu. ¹⁴ Nu amumi uhlayvayiy mātavi, noqw yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam pumuy amumi qa suhtaq'ewya, puma qa yep sinoiwyuñaqw ōviy'o, nuy qa pep sinoiwtaqat pan'i. ¹⁵ Um as tūwaqatsit añqw pumuy ipwaniqat nu qa pan ūmi tūviñlawu, um qalolmat añqw okiw pumuy ayo oyi'taniqat pan'i. ¹⁶ Puma inún qa yep qatsit ep sinoiwyuña. ¹⁷ Um uhlayvayiy pas antsanihqat akw pumuy nēñem qenivo ōyani; uhlayvayiy pas antsa. ¹⁸ Um nuy sinmuy amumi tavi, noqw ōviy pay hapi nu piw pan nuhtumi pumuy ayata. ¹⁹ Nihqe nu pumuy tunatyawkañw qenivo nātavi, puma as pas antsa piw qenivo oyiwyuñañniqat ōviy'o. ²⁰ Pu nu qa ímuy-sa amuñem tūviñlawu, nāt hakim pumuy lavayiyamuy ahpiy inumi tūtuptionsiwaniqamuy amuñem pīwu. ²¹ Okiw as puma sohsoyam sūkayaniqat nu tūviñlawu, um Ina inuhpeniqw pu nu uhpenihqat pan piw itamuhpe sūkayaniqata; noqw pep pu' tūwaqatsit ep sinom um nuy añqw távihqat tūtuptionsiwani. ²² Noqw um hin nuy kaptsi'taqw pan piw nuy pumuy kaptsi'ta, puma itamun sūkayaniqat ōviy'o. ²³ Nu pumuy amuhpeniqw pu um inuhpee, noqw puma itamuhpe pās pasiwyuñañni, noqw sinom nanaptaqw um nuy añqw tavi, nihqe pas hin inumi unañway'taqey pan piw amumi unañway'ta. ²⁴ Inaa, um imuy hakimuy nuy maqaqw puma as nuy háqamnihqat pep inumumyaniqat nu

nāwakna, nen it lolmat tālawñwat um nuy máqahqat puma aw tayyuñwni, pi um nāt tūwaqatsit qa yukiwhq pay pepeq inumi unañway'ta. ²⁵ Súantaqa Inaa, yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam uñ qa tuwi'yuñwa, noqw nu uñ tuwi'ta, noqw ima hapi um nuy añqw távihqat navoti'yuñwa. ²⁶ Noqw nu hapi uñ pumuy āawna. Noqw okiw as um inumi hin unañway'taqw pan hapi pumuy nānami unañway'yuñwniqat òviy nu soon nāt qa uñ pumuy āwintani. Nen nu pas antsa amuhpe yantani.

18

The Arrest of Jesus

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lk 22.47-53)

¹ Yan Jesus lavayhtit put aw nánatuwnayaqamuy tsamkañw pahpiy nakwsuqw, puma haqe' sika Cedron yan mātsiwhqat yupqöymi nōña; noqw pam haqami olive qölmi pítuhqe, put aw nánatuwnayaqamuy amumum pañso paki. ² Noqw put momñwituy amumi mātappa Judas piw put háqamnihqat tuwi'ta, Jesus put aw nánatuwnayaqamuy tsamkañw qa sūs pañsoniñwuniqw òviy'ò. ³ Noqw God awwat mohpeq momñwit Pharisee- sinmuy amumum tuwalañ'a'yatuy hoñvia'yatuy enañ Judas aw mātavi; noqw puma wihqöhi'wiskañw, kopitsoki'wiskañw, tunipi'wiskahkañw put amum pañsoya. ⁴ Noqw òviy Jesus hin hintsaniwniqey sohsok navoti'taqe amumi nakwsuhqe pañqawu: Ya uma hakiy hepnumya? ⁵ Noqw puma lavayhtotiqe aw pañqaqwa: Itam hakiy Nazareth añqw tāqa Jesus hepnumya. Noqw Jesus

amumi pañqawu: Nu' pam'i. Noqw Judas amumi put mātapaqa pumuy amumum wunu. ⁶ Noqw pam panis pamnihqey amumi pañqawhq pahasat pay puma áhoywat hohyokat, tutskwami patañmunumhti. ⁷ Pahasat pu piw pam pumuy tūviñtaqe amumi pañqawu: Ya uma hakiy hepnumya? Noqw puma pañqaqwa: Itam hakiy Nazareth añqw tāqat Jesus hepnumya. ⁸ Jesus lavayhtiqa pañqawu: Pay pi nu pamnihqey umumi pañqawu; noqw òviy kurs uma nuy hepnumye', uma imuy mātapyani. ⁹ Ura pam hiñqawhq put anhtiniqw òviy'o, ura pam pañqawu: Imuy hakimuy um inumi noaqw nu qa hihtawat kwahi, it'a. ¹⁰ Pahasat pu Simon Peter sipwuvahpi'taqe put hórokñat, God awwat mohpeq moñwit tūwikiyat wuvahtaqe, putvaqw naqvuyat ayo tuku. Noqw i' hak tūwiki Malchus yan mātsiwa. ¹¹ Pahasat pu Jesus Peter aw pañqawu: Uhsipwuvahpiy tukpuyat aqw pánaa. Ina inuñem okiwsanhpit kuyapkuyhq pay nu soon qa put hikwni.

Jesus before Annas

¹² Pahasat pu sohsoyam tuwalan'a'yam-niqw pu moñwíam, hoñviaymuyatuy amumum Jesus ñuayaqa put somya; ¹³ Nit mohti Annas aw put wikya, pam pi Caiphas mööñañwuy'ta; noqw Caiphas put yahsañwuy ep God awwat mohpeq moñw'iwta. ¹⁴ I' Caiphas hapi ura Jew-sinmuy amumi pañqawu pay ura hak sūka sinmuy amuñem mokq pam ñas'ewniqata.

Peter Denies Jesus

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lk 22.55-57)

¹⁵ Noqw Simon Peter Jesus ańki, pu suhka put aw nánatuwnaqa; pamwat God awwat mohpeq mońwit tuwi'ta; nihqe pam Jesus amum God awwat mohpeq mońwit kīyat aw paki. ¹⁶ Noqw Peter pay hōtsíwat ihpaq wunu. Noqw pahsat pu suhka Jesus aw nánatuwnaqa God awwat mohpeq mońwit tuwi'taqa yámakqe, hōtsíwat aw tunatyawtaqat mānat aw yuaaykuqe Peter pana. ¹⁷ Pahsat pu māna hōtsíwat aw tunatyawtaqa Peter aw pańqawu: Ya qa um piw it tāqat aw nánatuwnaqa? Noqw pam pańqawu: Qae. ¹⁸ Noqw iyohooniqw, ōviy tūtuwikt hońvia'yatuy amumum tövumsit hov-eyelayaqe aw hońkahkańw nāmukintota. Noqw Peter pumuy amumum aw wunuwkańw nāmukinta.

The High Priest Questions Jesus

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lk 22.66-71)

¹⁹ Pahsat pu God awwat mohpeq mońwi Jesus tūvińtaqe put aw nánatuwnayaqam hákimyaqat put tūvińta, pu hihta pam pumuy tutuqaynaqata. ²⁰ Noqw Jesus lavayhtiqe aw pańqawu: Nu nuhtumi susmataq yuaata. Nu tsotsvalkive sutsep tutuqayna, pu God kīyat ep'e, pańso Jewsinom sutsep tsotsvalya; nu qa hihta nanauyve lavayhti. ²¹ Noqw um hinoqw nuy tūvińlawu? Nu hihta yuaaykuqat um inumi tūqayyuńqamuy tūvińtanikańwo; meh, puma nuy hińqawhq navoti'yuńwa. ²² Noqw yan pam lavayhti qw, pu suhka hońiaya put aqlap wúnuhqa mapqölöy akw Jesus wuvahta, pańqawkańwo: Ya um hinoqw God awwat mohpeq mońwit aw panhaqam hińqawu? ²³ Noqw Jesus put aw pańqawu: Pay pi kurs nuy qalolmat lavayhti qw um put pańqawni; kurs pay

nuy súaŋqawhq ya um hinoqw nuy wuvahta?
 24 Noqw Annas put somt, God awwat mohpeq moŋwit Caiphas aw hōna.

Peter Denies Jesus again

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lk 22.58-62)

25 Noqw Simon Peter pep wunuwkaŋw nāmukinta; noqw haqawat pep hoŋqam put aw paŋqawwa: Ya qa um piw put aw nānatuwnaqa? Noqw pam qa nakwhaqe paŋqawu: Qae. 26 Noqw haqawa God awwat mohpeq moŋwit tūwikipat Peter aw paŋqawu: Puyaw qa um oliveqōlpe put ámumniqw nu ūmi qa tātayi? Pam hapi Malchus aŋqwi, it hakiy naqvuyat Peter ayo tukuqw put'a. 27 Pahsat pu Peter piw nāt qa nakwha, noqw pahsat pay taqakowako töqti.

Jesus before Pilate

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lk 23.1-5)

28 Pahsat pu puma Caiphas aŋqw Jesus haqami Rome aŋqw moŋwit kīyat aw wikya; noqw súitsi; noqw puma pay moŋwkimi qa yuña, taq ka Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwhqat aŋqw nōnōsaniqey qa hu'waniwyani. 29 Pahsat pu Rome aŋqw moŋwi Pilate yan mātsiwhqa yámakqe amumi paŋqawu: Ya uma hihta it nēveltoynaya? 30 Noqw puma lavayhtotiqe aw paŋqawwa: Pay pi as i' tāqa qa nukpananiqw soon itam ūmi put wikvayani. 31 Pahsat pu Pilate amumi paŋqawu: Pay pi uma put wikye' umumi hin tutavot an put yukunayani, kita. Noqw ōviy Jew- sinom put aw paŋqawwa: Itam hakiy nīnayaniqey mewniwta. 32 Ura Jesus hin mokniqey lavayhtiqat anhtiniqw ōviy puma paŋqawwa. 33 Pahsat pu Pilate piw pavasiwhkimi

pakit, Jesus wánwayhqe aw pañqawu: Ya um Jew-sinmuy moñwiamu? ³⁴ Noqw Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: Ya pay um pas nāp it lavayhti? sen pay hakim nuy pamnihqat un āawnaya? ³⁵ Noqw Pilate lavayhtiqe aw pañqawu: Ya nu Jew-sino? Pi nāp uhsinom God awwat mohpeq momñwituy amumum un inumi mātapyā. Ya um hihta hinhti? ³⁶ Jesus lavayhtiqe aw pañqawu: Pay imoñwtunatya qa yep qatsit ahpiy'o, pi as imoñwtunatya it qatsit ahpiyniqw soon itumal'a'yam as qa rohomhtotini; noqw nu Jew-sinmuy amumi qa noiwni; noqw pi imoñwtunatya qa yañq'ö. ³⁷ Noqw öviy Pilate put aw pañqawu: Noqw um moñwi? Jesus lavayhtiqe aw pañqawu: Um súañqawu. Pi nu yaniqw tihtiwa; nihqe nu it hihta pas antsanihqat tuawi'taniqe öviy tūwaqatsit aw pitu. Pas antsanihqat an hinwisqam sohsoyam itönay nanaptañwu. ³⁸ Noqw Pilate put aw pañqawu: Ya himu pas antsa?

Jesus Sentenced to Death

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lk 23.13-25)

Pam kitat, piw Jew-sinmuy amumi yámakqe, amumi pañqawu: Pas nu qa haqam qaanhtiqat put aw tuwa. ³⁹ Noqw pay pi Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwhqat aw pituqw nu hakiy umumi mātapmantaniqat uma pan tuwi'yuñwa. Noqw nu Jew-sinmuy moñwiyamuy umumi mātapniqat uma nānawakna? ⁴⁰ Pahsat pu puma sohsoyam piw nāt sáakmaqe pañqaqwa: Qa i'ni, Barabbasni. Noqw i' Barabbas pi hihta tūnawhkilawu.

19

¹ Pahasat pu Pilate solāwamuy pan ayataqw puma Jesus haqami wikyaqe wuvahpit akw put qa sūs wuvahtota. ² Pahasat pu puma hihta kūtay'taqat kwitetotaqe put wihkat yukuyat put Jesus qötösomtoynaya, nit pu hihta palasakwat usimnit put usihtoyneyaqe, ³ Aw pañqawu: Öqawmañwu, Jew-sinmuy moñwíamu! Pu puma may akw wuvalalwa. ⁴ Pu öviy Pilate piw yámakqe sinmuy amumi pañqawu: Meh, nu hapi qa haqam qaantaqat it aw túwahqe umuy navotnaniqey öviy nu umumi put hórokna. ⁵ Pahasat pu Jesus kūtata akw qötösomiwkañw palasakwat usimnit uskañw pañqw yama. Noqw Pilate umumi pañqawu: Taa, yep tāqa. ⁶ Noqw öviy God awwat mohpeq momñwit hoñvia'yatuy amumum put aw yórikyaqe sáakmaqe pañqawu: Nahoylehtsit aw múaa! Nahoylehtsit aw múaa! Noqw Pilate amumi pañqawu: Uma pi wikye' put nahoylehtsit aw muayani, nu pi qa hihta qaantaqat put aw tuwa. ⁷ Noqw Jew-sinom lavayhtotiqe pañqawu: Itam hihta ep yukuyamantaniqe tutavot pasiwyuñwa; noqw itahtutavoyniqw pi soon pam qa mokni, pam God Tíatnihqey pañqawhqe öviy'o. ⁸ Noqw öviy Pilate pan lavayit navotqe pu' pas maqasti. ⁹ Nihqe pavasiwhkimi piw pákihqe Jesus aw pañqawu: Ya um hak háqaqö'? Noqw Jesus aw qa hiñqawu. ¹⁰ Pahasat pu Pilate put aw pañqawu: Noqw ya um inumi qa hinwat lavayhtini? Nu uñ mātapaniqey, sen nahoylehtsit aw muiwniqat uñem yúkuniqey aw öqalat pasiwta. Ya um qa it navoti'ta? ¹¹ Noqw Jesus lavayhtiqe aw

pañqawu: Pay as öqalat qa öñaqw ūmi noiwhq soon um inumi öqalani. Pantaqw öviy i' hak nuy ūmi mätapqa uhpenihqe pas wukoqaanhti. ¹² Pahpiy pu Pilate as put mätapniqey tunatyalti; noqw Jew-sinom säakmaqe pañqaqwa: Um it tāqat mätave' pay Caesar qa kwätsiatni, hak haqam nāmoñwlawhqa pan Caesar aqw hiñqawñwu. ¹³ Noqw öviy Pilate it navotqe Jesus wikkañw ihpo yama, nit pu haqam Owaqantupha yan tñwantiwhqat ep moñw'atsvewat ep qatuptu, haqam Hebrew-sinmuy amuhkwanihqe Gabatha yan mätsiwhqat ep'e. ¹⁴ Noqw Amutsava Yūmosanihqat ep nōviwniqat totokay'yuñwa, noqw tāwanasavehaqamo. Noqw Pilate Jew-sinmuy amumi pañqawu: Taay, yep umuhmoñwil! ¹⁵ Noqw puma säakmaqe pañqaqwa: Tūvaay, tūvaay! Nahoylehtsit aw múaay! Noqw Pilate amumi pañqawu: Noqw ya nu umuhmoñwiyy nahoylehtsit aw muiwniqat eñem yúkuni? Noqw God awwat mohpeq momñwit pañqaqwa: Itam qa hakiy moñwí'yuñwa, pas Caesar-saa.

Jesus Nailed to the Cross

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lk 23.26-43)

¹⁶ Pahsat pu puma put nahoylehtsit aw muayaniqat öviy pam amumi put mätavi; noqw puma ñuayaqe ahpiy wikya. ¹⁷ Noqw pam nahoylehtsiy ikwiwkañw haqami Masqötvihka yan tñwantiwhqat aw'i; pam Hebrew-sinmuy amuhkwa Golgotha yan tñwantiwa. ¹⁸ Pep pu' puma hakimuy löqmuy put enañ nahoylehtsit aw muaya, nan'ikaqee, noqw Jesus amuhtsavee. ¹⁹ Noqw pam hak hímunihqat Pilate pēnaqe

nahoylehtsit atsve mua; noqw yan pey'ta: JESUS NAZARETH ANQWNIHQQA JEW- SINMUY MOŃWIAMU. ²⁰ Noqw Jesus haqam nahoylehtsit aw muiwhq pam kīnaqw qa yāpo; noqw ōviy kaysiwhqam Jew-sinom it atsva yan pey'taqat añ tuñwáya. Noqw pam Hebrew-sinmuy amuhkwa pey'ta, pu Greek-sinmuyu, pu Latin-sinmuyu. ²¹ Pahsat pu Jew-sinmuy amuñaqw God awwat mohpeq momñwit Pilate aw pañqawwa: Jew-sinmuy moñwíamu, um qa yan pēnat, pam Jew-sinmuy moñwíamnihqey pam kíahqat um pēnani. ²² Noqw Pilate lavayhtiqa pañqawu: Pay pi nu hin pēnaqw pay pi pantani. ²³ Pahsat pu solāwam Jesus nahoylehtsit aw muayaqa yuwsiyat nālōvo o'yaqa nāhuyva; noqw ahtōqō'napnaat qa tūhiwtaqa ahsupoq pōqniwta. ²⁴ Noqw ōviy puma nānami pañqawwa: Itam qa tsīkayat, put ōviy nanavō'yani, mātaqpi hak putni, kitota. Yan puma tutuvenit antsanhtota, ura pan pey'ta: Puma iyuwsiy nāhuyvayaqa inapnay ōviy nanavō'ya. Noqw ōviy solāwam panhtoti. ²⁵ Noqw pep Jesus nahoylehtsiyat aqlap put yuat wunuwta, pu yuyat tupkoat Mary, hakiy Cleopas nōmaata, noqw pu Mary Magdalene. ²⁶ Noqw Jesus yuy tuwa, pu put aw nánatuwnaqat pas aw unañway pep wunuwtaqata, nihqa yuy aw pañqawu: Wuhti, ayam uhtii. ²⁷ Pahsat pu pam put aw nánatuwnaqat aw pañqawu: Ayam únuu. Noqw pahpiy put aw nánatuwnaqa put kiy aw wīki.

The Death of Jesus

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lk 23.44-49)

²⁸ Yantaqat atsva pu' Jesus tumalay pay sohsok yúkuhqey navoti'taqe pañqawu: Nu pānaqmoki, kita, hin pey'taqat antaniqw òviy'o. ²⁹ Noqw pep tsaqaptat añqw ovavala a'nö sika kūyiwta; noqw puma hihta söyatkot put aqw móroknyat, pu himu hisop yan mātsiwhqat kohoyat epeq sönnayat put moami İtaya. ³⁰ Pu òviy Jesus ovavalat an yúkuhqe pañqawu: Yukilti, kitat yökoltit sohsok hikwsu.

Jesus' Side Pierced

³¹ Noqw ép nasuñwintalönnit pas kapsitiwhqat ep totokay'yuñwa. Noqw pumuy tokoam nāt nasuñwintalönnit ep nahoyehtsit an hāyiwyuñwniqat ima Jew- sinom qa nānawakna. Noqw òviy puma Pilate awyaqe aw pañqaqwa: Um as solāwamuy ayataqw, puma hokayamuy qōqhitote' pumuy haqami hintsatsnani. ³² Pahsat pu òviy solāwam ökihqe mohti'maqat- nikañw pu mitwat put amum nahoyehtsit aw muiltiqat pumuy lövaq hokayamuy qōqhitota. ³³ Nit puma Jesus aw ökiqw pay kurs pam möki, noqw òviy pay puma put hokayat qa qōhiknaya. ³⁴ Nikañw suhka solāwa lansay akw put suyvaqewat söhkwiknaqw pahsat añqw uñwa kūyit enañ munva. ³⁵ Noqw nu hapi it aw yori, nihqe hihta navoti'taqey pas suyan tuawi'ta; nu qa atsälawu, noqw uma kurs hin qa tütuptsiwani. ³⁶ Hin pey'taqat hapi anhtiniqw òviy İi yaniwhti, ura yan pey'ta: Qa himuwa put öqaat qōhikiwni, yan'i. ³⁷ Pu piw sutske' yan pey'ta: Puma hakiy söhkwiknayaqey aw yórikyani, yan'i.

The Burial of Jesus

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Yantaqat atsva pu' hak tāqa Aramatheat añqwnihqa Joseph yan mātsiwhqa Pilate awnihqe Jesus tokoyat haqami hintsanniqey put aw maqaptsi'ta; noqw Pilate put hu'wa. Noqw ōviy pam pítuhqe Jesus tokoyat haqami yawma. Pam hak as nuhtum Jesus aw tuptsiwa; nikañw Jew- sinmuy mamqasqe ōviy qa hakiy put āawna. ³⁹ Noqw pu piw Nicodemus hihta myrrh aloes enañ namiqwriwtaqat tsivót-sikip sunat pututuwanit pahsa'haqam kimakañw ep pitu. Ura pam hak mohtihaqam mihikiwtaqw Jesus aw pitu. ⁴⁰ Pu ōviy puma Jesus tokoyat haqami távihqe kwanwáhovaqtuqat tōsit atsva put siuwuwuynat tsatsákwmōtsaput linen yan mātsiwhqat akw put mokahta, hin Jew- sinom hakiy masyuwsinayañwuqat pan'i. ⁴¹ Noqw pam haqam nahoyehtsit ep mułtiqat ep himuqölö; noqw pep puhutuamtusö; noqw nāt pas qa hak hisat pañsoq taviwa. ⁴² Noqw Jew- sinom totokay'yuñqw ōviy puma pep Jesus tavi, pam tuamtusö áhayhpniqw ōviy'ö.

20

The Empty Tomb

(Mt 28.1-8; Mr 16.1-8; Lk 24.1-12)

¹ Noqw Sundayt aw pituqw, suits talavay nāt qa talq, Mary Magdalene tūamit aw'i; noqw kurs owa tūamit aqw ūtsiwtañwuqa ayo taviwa. ² Pahsat pu pam wárikqe, Simon Peter- nit pu nuy, Jesus aw unañwayat yan túnwantiwhqat, itamumi pañqawu:

Taq kurs Tutuyqawhqat tūamit añqw hóroknaya; nihqe haqami pi put hintsatsna. ³ Pu ōviy nu Peter amum tūamit aqw wari. ⁴ Noqw nu Peter ehpeqtage pay mohti pañso pitu. ⁵ Nihqe nu motoltiqe ahpamiq tātayhqe tsatsákwmötsaput ep oyiqw tuwa; nīkañw pay nu qa aqw paki. ⁶ Pahsat pu Simon Peter inuñk pitu; nihqe tūamit aqw pákihqe, tsatsákwmötsaput ep oyaqw tuwa. ⁷ Pu hōhōnpi put qötöyat akw as mōkiwtaqa pay tsatsákwmötsaput qa enañ qatskañw pay nāla suphaqam qātsi. ⁸ Pahsat pu nu tuwat aqw paki, nihqe nu yórikqe tuptsiwa. ⁹ Pam mōkiwuy añqw pas soon ahoy qa tātayniqat pan pey'taqat nāt itam qa mātsi'yuñqe ōviy'o. ¹⁰ Pahsat pu itam ahoy pañqw nima.

*Jesus Appears to Mary Magdalene
(Mt 28.9-10; Mr 16.9-11)*

¹¹ Noqw Mary tūamit ihpaq wunuwkañw okiw pakmumuya; nihqe ōviy pam pan hiñqawkañw, motoltit, tūamit aqw yori; ¹² Nihqe hakimuy lōqmuy hoñviayatuy qōtsat yuwsit'atqamuy pepeq qatuqw tuwa, haqe' Jesus tokoat as qatsqat pep suhka qötöveniñw, pu suhka kukveq'a. ¹³ Noqw puma hakim put aw pañqawu: Wuhti, ya um hinoqw pakmumuya? Noqw pam amumi pañqawu: Ispi kurs puma Itutuyqawhqay haqami hintsatsnaqe, haqam put taviyaqw nu qa navoti'tage ōviy'o. ¹⁴ Yan pam hiñqawht, ahoy namtökkañw Jesus pep wunuqw tuwa; nit pam Jesus-niqw qa māmatsi. ¹⁵ Noqw Jesus put aw pañqawu: Wuhti, ya um hinoqw pakmumuya? Ya um hakiy hepnuma? Noqw pay pam ūyit tumalay'taqanihqat pam wūwahqe aw pañqawu: Tāqa, kurs um put

haqami hintsane', um haqam put távihqey nuy āawnani; noqw nu haqami hintsanni. ¹⁶ Noqw Jesus put aw pañqawu: Mary. Noqw pam aw namtökt, put aw pañqawu: Rabboni, kita. (Pam Tütutuqaynaqa i'niñqe pam'i.) ¹⁷ Jesus put aw pañqawu: Um nuy qa ñuñ'ani, taq nu nāt Inay aw qa wūvi. Um itupkomuy amuminen amumi pañqawni: Nu God Inay aw wupni, pu pay pam piw Umunaa, pu Umuhtutuyqawhqa. ¹⁸ Noqw Mary Magdalene Tutuyqawhقات aw yórikqey put aw nánatuwnayaqamuy amumi tūawva, pu pam yan put aw lavayhtiqaata.

Jesus Appears to His Disciples

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ Noqw ép Sundayt ep tapkiqw put aw nánatuwnayaqam haqam tsovawtaqe, okiw Jewsinmuy mamqasyaqe öviy hötsíwhpa' uhtsi'yuñqw, Jesus pítuhqe, amuhsonve wunuwkañw pañqawu: Uma kwakwhat unañway'yuñwni. ²⁰ Yan pam lavayhtit, tokoy haqami söhkwiknayaqat pumuy amumi mahtakna may énaña. Noqw put aw nánatuwnayaqam Tutuyqawhقات aw yórikyaqe hahlayhtoti. ²¹ Pahsat pu Jesus piw amumi pañqawu: Uma kwakwhat unañway'yuñwni. Nu hapi hin Inay nuy ayataqat pan piw tuwat umuy añqe' ayata. ²² Yan pam lavayhtit, amumi hikwsut pañqawu: Huvam Qahováriwtaqat Hikwsit kwusuyaa. ²³ Uma hakiy qaanhtipuyat ayo yukuyaqw pam ayo yukiwñwu; pu uma hakiy qaanhtipuyat qa ayo yukiwniqat pañqaqwaqw pam qa ayo yukiwñwu.

Jesus and Thomas

24 Noqw imuy pakwt lōq sihkay'taqamuy amuñaqw hak Thomas, Didimus yan túnwantiwhqa, qa amumumniqw Jesus pitu. 25 Noqw ōviy mímawat Jesus aw nánatuwnayaqam put aw pañqawwa: Itam Tutuyqawhqat aw yórikya. Noqw pam amumi pañqawu: Pas nu māyat ep muahpit akw pey'vaqat aw qa yórikkañw pu imalatsiy akw put aw qa hintsankañw, pu put tokoyat haqam sōhkwiknayaqat aqw imay qa pane' soon tuptsiwni. 26 Noqw ahpiy nanalsikis talq put aw nánatuwnayaqam piw haqam ahpave tsovawta, noqw Thomas pumuy amumuma. Noqw hōsíwa uhtsiwtaqw Jesus pítuhqe amuhsonve wunukañw pañqawu: Uma kwakwhat unañway'yuñwni. 27 Pahsat pu pam Thomas aw pañqawu: Kurs uhmalatsiy aqw pew hintsanaa, pu imay aw yórikuu; pu pew māvuyalte', itokoy haqam sōhkwiknayaqat aqw uhmey pánaa, nit um pāpu qapēvewnat tuptsiwni'tani. 28 Noqw Thomas put aw pañqawu: God, Itutuyqawhqat. 29 Noqw Jesus put aw pañqawu: Thomas, paysoq pi um inumi yórikqe ōviy tuptsiwa; inumi qa yórikyat tūtuptsiwaqam pas hihlayhpit epyani.

The Purpose of this Book

30 Noqw Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumumnikañw pas qa tsa' kātatayhpit hihta tu-awí'taqat tumalta; noqw pāvam qa sohsoy it tu-tuvenit añ pey'ta. 31 Noqw pay hapi pas Jesus Moñ'asi'taqanihqat, pu God Tíatnihqat uma tūtuptsiwaniqw ōviy īi yantaqa pēniwa, pu uma tūtuptsiwe' put ahpiy qatsit tutwani.

21

Jesus Appears to Seven Disciples

¹ Iit atsve pu Jesus wuhkovatuphat Tiberias yan mātsiwhqat ep put aw nánatuwnayaqamuy amumi piw namtakna; noqw pam hin namtaknaqat nu umuy āawnani. ² Ima yahsa'hakim haqam sūpya: Simon Peter, pu Thomas, Didimus yan túnwantiwhqa, pu Galileet ep Canat añqw tāqa Nathanael, pu Zebedeet tímat-niqw, pu hakim lōyōm piw put aw nánatuwnaqamu. ³ Noqw Simon Peter pumuy amumi pañqawu: Nu pakiw-maqto; noqw puma aw pañqaqwa: Itam úmumyani. Noqw ōviy puma ahpiyyaqe āpiy pākihut aqw yuña, nit ep mihikq puma qa hihta kwisnaya. ⁴ Noqw qavoñvaqw talavay Jesus patuphat qalaveq wunu; noqw put aw nánatuwnayaqam put Jesus-niqw qa māmatsya. ⁵ Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Tōtimu, ya uma qa hihta kwisnaya? Noqw puma put aw pañqaqwa. Qae. ⁶ Pu pam amumi pañqawu: Uma pākihut putvaqewat umuhtutsayay pāmiq tūvaye' tutwani. Noqw puma panhtotiqe, pas antsa pāvakiwhtuy qaan'ewakw hintaqamuy intotaqe qa kātoti. ⁷ Paniqw ōviy nu Jesus pas aw unañwayat yan túnwantiwhqa Peter aw pañqawu: Taq Tutuyqawhqa. Noqw Simon Peter Tutuyqawhقات-nihقات navotqe, nappay añ paki, qa yuwsit'ataqe ōviy'o, nit pu pāmiq tsoo. ⁸ Noqw mímawat put aw nánatuwnayaqam tutsáyat ep pāvakiwhtuy íniwyuñqamuy pay pākihut akw lölökinkahkañw öki, puma tutskwat añqw qa yāpyaqe ōviy'o, pay tsivót-sikip sunat kwílakit pah-saphaqamo. ⁹ Pu ōviy puma panis tutskwami

ökit, pep tōvut hoveyeliwtaqat tutwa. Noqw pāvakiwht put añ oyi. Pu pōlavikit piw tutwa. ¹⁰ Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Uma pāvakiwhtuy umuhtunimuy añqw pew kiwisni. ¹¹ Noqw Simon Peter put aqw wupqe yañsakoqmuy pāvakiwhtuy tutsáyat ep íniwtaqamuy tutskwami lölökinda, tsañe'sikip sunat-sikañw añqw pakwt payhkomuy sihkay'taqamuyu (153); noqw pas as qaan'ewakw hintaqw piw tutsaya qa tsiki. ¹² Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Huvam pewye' nōñösa. Noqw soon kurs haqawa put aw nánatuwnayaqam pam haknihqat tūviñtani, suyan pi pam Tutuyqawhqaniqw òviy'ò. ¹³ Pahsat pu Jesus amuminihqe pōlavikit kwusut, pumuy put huyta, pu pāvakiwhtuy pīwu. ¹⁴ It akw hapi pu' Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumi pāyis nāmahtakna, mokiwuy añqw ahoy tātayht'a.

Jesus and Peter

¹⁵ Pu òviy pumuy nōñösat, Jesus Simon Peter aw pañqawu: Simon Jonas tíata, ya um imuy amuhpenihqe inumi pas unañway'ta? Noqw pam put aw pañqawu: Owi, Tutuyqawhqa, pay nu un hahlayhq um navoti'ta. Noqw pam put aw pañqawu: Imamñatuy nopni'taa. ¹⁶ Pu añqw piw pam put aw pañqawu: Simon, Jonas tíata, ya um inumi unañway'ta? Noqw pam pañqawu: Owi Tutuyqawhqa, pay nu un hahlayhq um navoti'ta. Noqw pam pañqawu: Ikanelvokmuy amumi tunatyawtaa. ¹⁷ Pu pam pāyisni'makañw put aw pañqawu: Simon, Jonas tíata, ya um nuy hahlayi? Noqw pahsat pu Peter pas qahahlayhti, pam pu' Ya um nuy hahlayi put aw kítaqw òviy'ò.

Noqw pam put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pay pi um sohsok hihta navoti'ta; nu un hahlayhq um navoti'ta. Jesus put aw pañqawu: Ikanelvokmuy nopni'taa. ¹⁸ Pas antsa, pas antsa nu ūmi pañqawni: Um tsaynihqe nāyuwsinat haqami unañwte' pañso haqaminiñwu; nīkañw pay ason um wúyokte' uhmey hohtaknani; noqw pu suhka un yuwsinani, nit pu un haqami qa nāwaknaqw un pañso wikni. ¹⁹ Pam yan lavayhtiqe put hin mokniqat pañqawu. Noqw pam mokiwyuy akw God pas pavan mātaktani. Pu pam yan lavayhtit put aw pañqawu: Um inuñk hinmani.

Jesus and the Other Disciple

²⁰ Noqw Peter namtökqe nuy pumuy amuñkniqw tuwa. Nu hapi Jesus aw unañwayat tūnwantiwhqe ura tapkiqw nōnovaqw put tawitsqayat aw tahtsikiwkañw aw pañqawu: Ya hak un momñwituy amumi mātapni? ²¹ Noqw Peter nuy túwahqe Jesus aw pañqawu: Tutuyqawhqa, noqw i' tuwat hinhtini? ²² Noqw Jesus aw pañqawu: Pay pi as pas nuy hisat pítuniqat aw pahsavo pam qátuniqat nu nāwaknaniqw, ya um put hintsanni? Um inuñk hinmani. ²³ Pantaqat ahpiy pu' yaw nu pay qa mokniqat mímawat nánatuwnayaqam yan lavayta. Noqw pi Jesus put aw qa pañqawu: Pam qa mokni, qa kita; nīkañw Pay pi as pas nuy hisat pítuniqat aw pahsavo pam qátuniqat nu nāwaknaniqw, ya um hintsanni? kita. ²⁴ Nu hapi put aw nánatuwnaqa iit tuawi'ta, nihqe iit pēna. Noqw uma navoti'yunqw ituawi pas qaatsa.

Conclusion

²⁵ Pu piw pas as nihtiwtāqat Jesus tumalta; noqw ka as pam sohsoy pēniwniniqw hikis pi ka tūwaqatsit ep soon tutuvenit pēniwniqat eñem qénini. Pas antsa.

God Lavaiyat An Puhuvasiwni New Testament in Hopi (US:hop:Hopi)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Hopi

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Hopi [hop], USA

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Hopi

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

f1558f03-6e18-5edf-b292-77ef05524aff